

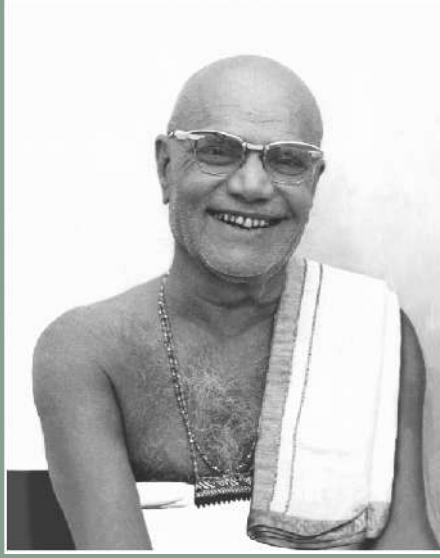

वार्षिक लवाजम રૂ. ૫૦/-

हरिभाष

વર્ષ : ૧૬ - અંક : ૮

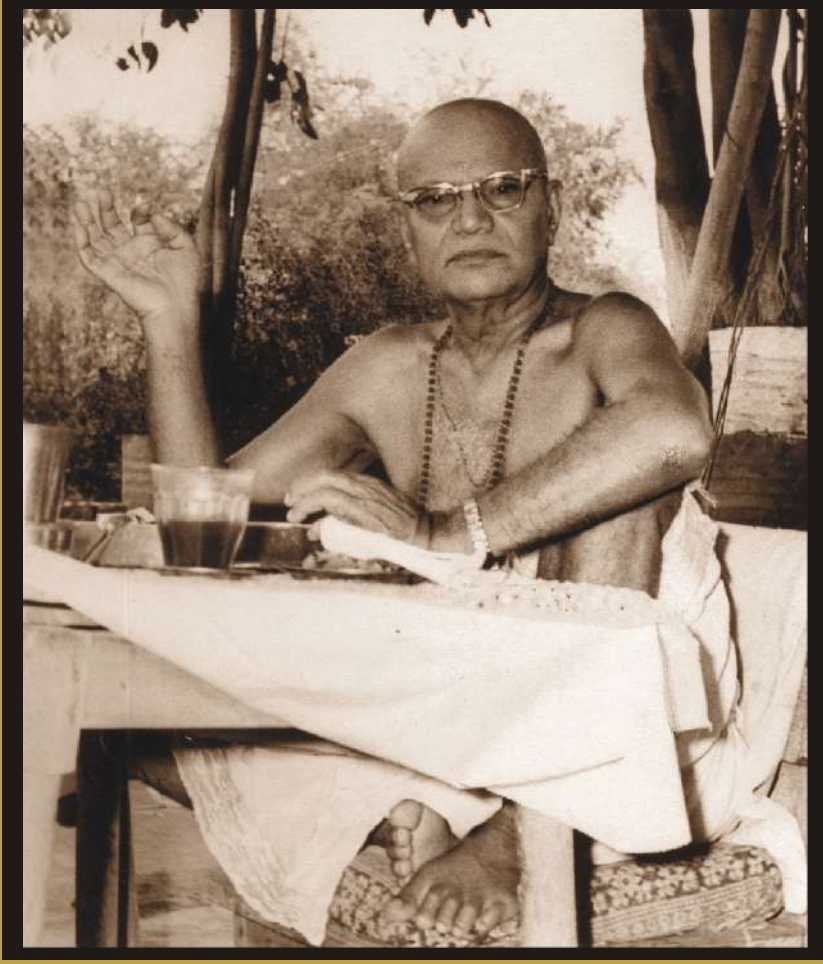
મે, ૨૦૧૨

સ્વજન : 'સાધનામર્મ'માં 'ભાવાત્મક ભાવનું રટણ' એવા આપના શબ્દો છે. તેનો અર્થ સમજાવશો ?

શ્રીમોટા : ...આ બધા ગૂઢ-સૂક્ષ્મ શબ્દો છે. ચેતનાનું ચિંતન એમ ને એમ નહિ થાય. એની ગરજ, સ્વાર્થ કે જિજ્ઞાસા જાગ્યા સિવાય કોઈ દિવસ એનું ચિંતન થવાનું નથી, ભાઈ ! તમારા સંસારવહેવારનું, પૈસાટકાનું, ધનદોલતનું, સગાંવહાલાંનું કે આબરૂપ્રતિષ્ઠાનું ચિંતન થશે, પણ ભગવાનનું ચિંતન કરવું સહેલું નથી ભાઈ !

- શ્રીમોટા

અન્ન સ્વાદને અર્થે નથી, પણ તેમાંથી ચેતન પ્રગટે તે અર્થે છે. તેથી તેમાં જેટલી વધારે શુદ્ધિ અને ઉત્તમતા હોય, તેટલું એ શ્રેયકર !

વળી

ભોજન કે રસોઈ બને તે વેળા પણ ઉત્તમ પ્રકારની શુદ્ધિથી અને માનસિક ભક્તિથી એ બને, તો તે જીવને કલ્યાણકારક થાય છે.

-શ્રીમોટા

‘હરિવાણી ટ્રસ્ટ’ દ્વારા પ્રકાશિત જીવનવિકાસની ભાવના પ્રસારતું માસિકપત્ર

હરિભાવ

સંપાદક : પ્રભુદાસ જાની
સહાયક : વિવેક દેસાઈ

ટ્રસ્ટીમંડળ શ્રી લક્ષ્મીપ્રસાદ અમીન (ચેરમેન) શ્રી ગિરીશ પંડ્યા (મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી) શ્રી વિવેક દેસાઈ શ્રીમતી દર્શિની ઉપાધ્યાય શ્રી પ્રભુદાસ જાની	વર્ષ : ૧૬ અંક : ૮ મે , ૨૦૧૨
‘હરિભાવ’ અંગે ૧. ‘હરિભાવ’ દર મહિનાની દસ તારીખે રવાના કરાય છે. ૨. લવાજમ/ભેટની રકમ ‘હરિવાણી ટ્રસ્ટ’ના નામે ‘એટપાર’/ચેક/ડી.ડી./મ.ઓ./રોકડેથી કાર્યાલયના સરનામે મોકલવી. ભેટની રકમ ઈન્કમેટેક્સ એક્ટની કલમ ૮૦(જી) (પ) નીચે કરારાહતને પાત્ર છે. ૩. હરિ:ૐ આશ્રમ, સુરત, ફોન (૦૨૬૧) ૨૭૬૫૫૬૪ ૪. હરિ:ૐ આશ્રમ, નશિયાદ, ફોન (૦૨૬૮) ૨૫૬૭૭૮૪	અનુક્રમ ૧. પદ્યપ્રસાદી :..... શ્રીમોટા ૨ ૨. વાણીનો સંયમ શ્રીમોટા ૩ ૩. શ્રીઅરવિંદની મુલાકાતે શ્રી અંબુભાઈ પુરાણી.. કિરીટ ઠક્કર ૪ ૪. મનનું અધ:પતન સ્વામી સદાશિવ ૬ ૫. ‘હું તો પૈસાનો પૂજારી છું’ : શ્રીમોટા જિતેન્દ્ર જરીવાલા ૭ ૬. તૃષ્ણા અનુ. જિતેન્દ્ર દેસાઈ ૮ ૭. સાધના : કેટલુંક માર્ગદર્શન (૨) વિમલા ઠકાર ૧૨ ૮. શ્રીઉપાસની બાબાનું દર્શન-(૨) શ્રીમોટા ૧૭ ૯. છપ્પા અખા ભગત ૨૦ ૧૦(અ) મને કેમ વીસરે રે શ્રીમતી ઈંદુબહેન જે. પટેલ ૨૧ ૧૦(બ) અમારી ચાહવાકેરી રીત શ્રીમોટા ૨૪
લવાજમ ભારત પરદેશ (એરમેઈલથી) વાર્ષિક : રૂ. ૫૦/- રૂ. ૬૦૦/- આજીવન : રૂ. ૫૦૦/- રૂ. ૬૦૦૦/-	
‘હરિવાણી ટ્રસ્ટ’ રજિ. ઓફિસ : બી/૫, સ્વસ્તિક એપાર્ટમેન્ટ, નારાયણનગર, પાલડી, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૭ ફોન : (૦૭૯) ૨૬૬૨૦૭૫૪	જ્ઞાનદાન પૂજ્ય શ્રીમોટાનાં સ્વજન શ્રીમતી ઈંદુબહેન જયંતીલાલ પટેલ-મારબલવાળાના ૮૦મા જન્મદિન (૨૨-૫) નિમિત્તે ‘હરિભાવ’ના આ અંકના પ્રકાશનમાં, એ પરિવાર તરફથી સહયોગ અપાયો છે. પૂજ્ય શ્રીમોટાના દીક્ષાદિન વસંત પંચમી નિમિત્તે યોજાતા સ્વજનોના મિલનસમારંભના સને ૧૯૮૧માં અને સને ૧૯૯૯માં યજમાનપદે રહેવાનું સદ્ભાગ્ય જેઓને પ્રાપ્ત થયેલું, એ પરિવારના આ સહયોગ બદલ અમો ખૂબ ખૂબ આભારી છીએ. -સંપાદક
લવાજમ/ભેટ : ૧૧૧, દાદા રોકડનાથ સોસાયટી, પત્રવ્યવહાર માટે નારાયણનગર, પાલડી, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૭ ફોન : (૦૭૯) ૨૬૬૩૫૮૭૩ E-mail : harivanitrust@yahoo.com	
ટાઈપસેટિંગ : અર્થ કોમ્પ્યુટર, (૦૭૯) ૨૭૫૪૩૬૯૯ * Subject to Ahmedabad Jurisdiction	

(અનુષ્ટુપ)

(૧)

હરિમાં જે જીવે ભાવે સદાનો જીવ તે સુખી,
કોઈ વાતે ન તેને છે દુઃખ કોઈ પ્રકારથી,
ઓતપ્રોત હરિનામાં આઠે પૂહોર પ્રસન્ન છે,
ઊછળે ભરતીછોળો જેવો આનંદ ભક્તને.

(૨)

હરિ તો શો બધાંનો છે, એકલો કોઈનો ન તે.
હૈયે બનાવવા ભાવે હરિને શો મથેલ જે !
પુરુષાર્થનું ત્યારે તે દોરડું તો ટૂંકું પડે,
હૈયાની પ્રેમભક્તિથી હરિ પ્રસન્ન થાય છે.

(૩)

કેટલું કૂદી કૂદીને દેડકું તો કૂદી શકે ?
ફલંગ કેટલી એની ? એવુંયે મનનું જ છે,
કિંતુ અભ્યાસથી નિત્યે મનને કેળવેલ છે,
કૃપા શ્રીહરિની કેવી, કે હવે હાથ આવ્યું છે.

(૪)

જ્યારે જ્યારે પડી તૂટ હરિની સૂહાય માગી છે,
કરીને પ્રાર્થના ભાવે હરિને વીનવેલ છે;
હરિને દિલ સંતોષ દેવા, પ્રયત્ન સર્વ છે,
સાચા તે મથનારાને નિરાશ ના થવા જ દે.

‘ભાવરેણુ’, પ્ર. આ., પૃ. ૩૧, ૩૮, ૬૯, ૮૦

(૧)

સંસાર દ્વંદ્વ ને ગુણ વડે સંયુક્ત નિત્ય છે,
કિંતુ સમત્વ વિના તે યોગ્ય કર્મ ન થઈ શકે,
કામ ને લોભ, મોહાદિ ભક્તિમાં તે ગળ્યા વિના,
સમજાઈ શકાવો તે દુર્લભ હેતુને મહા.

(૨)

એકલા જ નર્યા સ્વાર્થે લોક સંસારમાં જીવે,
સ્વાર્થ વિના બીજું ઊંચું કોઈ ના તત્ત્વ તેમને,
કથા, વાર્તા અને બોધ, મંદિરે દર્શને જતાં
-ઘરેડની પ્રમાણેનું, નવું મળવું શક્ય ના.

(૩)

ભક્તિ એકલી માત્ર સંસારે તારનારી છે,
‘હરિસ્મૃતિ’ થતાં કર્મે ટકે જીવતી’, ભક્તિ તે,
જીવભાવ ન ભક્તિમાં, ભક્તિમાં ભાવ મુખ્ય છે,
નિરંતરતણા ભાવે પ્રકૃતિનો ન અંશ છે.

(૪)

સંસારમાં નર્યા રાચી રહેવાથી પૂરેપૂરા,
પ્રવેશ ભક્તિમાં થાય જીવનમાં કદીય ના,
ભલે સંસારમાં છો હો, કિંતુ મન હરિ વિશે
-પૂર્ણ કેંદ્રિત, એકાગ્ર હોતાં, તો ભક્તિમાં ટકો.

‘ભાવકણિકા’, પ્ર. આ., પૃ. ૬૦, ૬૨, ૨૦૮, ૨૦૯

લવાજમ-ભેટ મોકલવા માટે તેમ જ પત્રવહેવાર માટે બી/પ, સ્વસ્તિક એપાર્ટમેન્ટના સરનામાનો ઉપયોગ ન કરતાં એ માટે ૧૧, દાદા રોકડનાથ સોસાયટી, નારાયણનગર, પાલડી, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૭નો ઉપયોગ કરવા ખાસ વિનંતી છે.

‘હરિભાવ’ના અંક ન મળ્યા અંગે કે સરનામામાં ફેરફાર અંગે શ્રી સુરેશભાઈ વૉરા મો. ૯૪૨૭૫૫૪૩૯૧ અથવા શ્રી શાલ્મીબહેન મો. ૯૭૨૫૫૫૬૦૮૮ને જાણ કરશોજી. -સંપાદક

જેમાં ને તેમાં જીવનવિકાસનાં દૃષ્ટિ, વૃત્તિ ને વલણ સભાનપણે સમજણપૂર્વક પ્રકટાવી પ્રકટાવી જીવવાનું છે. આ યજ્ઞ કંઈ જેવો તેવો યજ્ઞ નથી. વર્તવું, વિચારવું, બોલવું, માનવું, સમજવું, કલ્પવું વગેરેમાં જીવનવિકાસનાં દૃષ્ટિ, વૃત્તિ ને વલણ રાખવાં ઘટે.

આપણાથી જાણેઅજાણે આપણા વર્તનથી, શબ્દથી, વ્યવહારથી કોઈનો પણ વિરોધ વહોરી લેવાનું ન બને તેની તો પૂરેપૂરી જાગ્રત કાળજી આપણે રાખવાની છે.

કોઈને શિષ્યામણ કે બોધનાં વચનો કથવાં જ નહિ. વણઈચ્છ્યું ક્યાંય કશામાં માથું મારવું નહિ. વણમાગ્યું વચન ઉચ્ચારવું નહિ. વચનમાં તો દરિદ્રતા જ શોભે. વાણીના બોલવાપણામાં તો જ્ઞાનપૂર્વક કંજૂસ બનવાનું છે. નામસ્મરણમાં જેટલી વાણી ખર્ચાય તેટલું ઉત્તમ છે.

જેમ જેમ જ્ઞાનભક્તિપૂર્વક મૌન પળાતું જાય છે, તેમ તેમ વાણી કે વચનની પણ શક્તિ પ્રકટતી જતી હોય છે. મૌનનું યથાર્થતાથી પાલન થતાં અંતરની શક્તિનું વેડફાઈ જવાનું બનતું નથી. તે શક્તિ નામસ્મરણમાં વપરાય છે. માટે જે જીવને જીવનનો વિકાસ સાધવો છે, તેવા જીવને તો યોગ્ય પ્રકારનું મૌન પાળ્યા વિના છૂટકો થતો હોતો નથી.

ઓછામાં ઓછું બોલવામાં ઘણા લાભ છે. હેતુપૂર્વકની મધુર વાણી ને તે પણ જ્ઞાનપૂર્વકની સદ્ભાવયુક્ત જ્યારે ઉચ્ચારાય છે, ત્યારે તેવી વાણીમાં જે પ્રાણ પ્રકટેલો હોય છે, તેવું ચેતન વેડફાતી રહેતી વાણીમાં કદી પણ હોતું નથી. સાધકને કાજે વાણીનો સંયમ એ ઘણો ઘણો જરૂરનો છે. એ સંયમ સ્થૂળ, સૂક્ષ્મ ને કારણ, એમ

ત્રણ પ્રકારનો હોય છે. એવા સંયમના હાર્દમાં જો હેતુ પ્રકટેલો હોય છે, તો તેવો સંયમ યોગની ભાષાના 'સંયમ'ની કળામાં આપણને પ્રકટાવે છે. સંયમમાં ક્યાંયે શુષ્કતા નથી, કઠોરતા પણ નથી.

વાણીનો સંયમ અંતરની શક્તિને પ્રગટ કરવામાં ઘણો મોટો ભાગ ભજવે છે. વાણી કંઈક કંઈકને જન્માવે છે, કંઈક કંઈકને મૃત્યુ પમાડે છે. વાણી એ જેટલી સમર્થ શક્તિરૂપે છે, તેવી રીતે તેનું-વાણીનું-અવ્યક્ત સ્વરૂપ અંતર્મુખપણું-મૌન છે. મૌનનું આંતરિક વ્યાપક સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ પ્રકટયા વિના મન નીરવ દશાને કદી પણ પામી શકતું નથી અને ત્યાં સુધી મનની મૂળ શક્તિ વ્યક્ત થતી અનુભવાતી નથી. એવી નીરવ-નિસ્તરંગ દશા જ્યારે પૂર્ણપણે ગાઢતાને પામે છે, ત્યારે કોઈ પણ વૃત્તિ, વિચાર, લાગણી-કશું પણ મનમાં ફરકતું સરખું અનુભવી શકાતું નથી.

મનની ગાઢ નીરવતામાં કંઈક થોડી હળવાશ આવતાં વિચાર કદી તૂટક તૂટક આવે, પણ તે ટકે નહિ, પસાર થઈ જાય. તે વિચારની સાથે આનુષંગિક વિચાર તો કદી જોડાય જ નહિ. વિચારપરંપરા જાગી શકતી નથી. એવી નિરંતર નીરવતા મનની પ્રકટયા કેડે ને તેવો અનુભવ લાંબા ગાળા સુધી જીવતો ટક્યા કરે, ત્યારે તેવી દશામાં રાગદ્વેષથી એટલે કે દ્વંદ્વથી જીવ પોતાને મુક્ત થતો અનુભવે છે.

આમ, જીવે જો જીવનવિકાસની સાધના કરવાની જ હોય તો તેણે સમજી સમજીને મૌન પાળવાની ઘણી ઘણી જરૂર રહે છે, કિંતુ તે જડપણે તો નહિ જ. જીવે જે કંઈ કરવાનું હોય તે જ્ઞાનપૂર્વક કરવાનું છે, કે જેથી તેમાંથી હેતુનું ફલિતાર્થ થવાપણું પ્રકટયા કરે.

'જીવન પોકાર', બી.આ., પૃ. ૨૨

□

સને ૧૯૧૮-શ્રી અંબુભાઈના જીવનનું અતિ મહત્વનું વર્ષ. શ્રીઅરવિંદ સાથે પ્રત્યક્ષ મુલાકાત આ વર્ષમાં થઈ. મા ભોમને કાજે પોતાના પ્રાણ અર્પણ કરી દે એવા પંદર યુવાનોને તૈયાર કરવાનું શ્રી છોટુભાઈ પુરાણીએ શ્રી બારીન્દ્ર ઘોષ મારફત શ્રીઅરવિંદને આપેલું વચન પૂરું થયું છે, એની જાણ કરવા તેમ જ ગુજરાતમાં ક્રાંતિકારી ચળવળના શ્રીગણેશ કરવા માટે શ્રીઅરવિંદના આશીર્વાદ લેવા પુરાણી મંડળ તરફથી શ્રી અંબુભાઈને ડિસેમ્બર, ૧૯૧૮માં પોંડિચેરી મોકલવામાં આવ્યા હતા. ગયા હતા ક્રાંતિની દીક્ષા લેવા પાછા ફર્યા આધ્યાત્મિક જીવનની દીક્ષા લઈને...

વડોદરામાં દૂરથી દર્શન કર્યા હતાં, તે પળથી જ અંબુભાઈને શ્રીઅરવિંદ ચિરપરિચિત સ્વજન સમા જ લાગ્યા હતા. તેમની સાથે પત્રવ્યવહાર તો ચાલુ જ હતો. પણ પ્રત્યક્ષ મળવા જવાનો આ પ્રથમ પ્રસંગ હતો. એ ઐતિહાસિક મુલાકાત અંગે શ્રી અંબુભાઈએ જાતે કરેલું વર્ણન :-

‘ઉપરના વરંડામાં ભૂરા કપડાંથી ઢંકાયેલા એક નાના ટેબલ પાછળ લાકડાની ખુરશી હતી તેના ઉપર શ્રીઅરવિંદ બેઠા હતા. દાદર ચડીને હું ઉપર ગયો. પ્રથમ દર્શને જ જાણે કોઈ આધ્યાત્મિક જ્યોતિ એમના ચહેરાની આજુબાજુ હોય એમ લાગ્યું. એમની દૃષ્ટિ વેધક હતી. પત્રવ્યવહાર કરેલો હોવાથી એમણે મને ઓળખ્યો તો હતો જ. ક્રાંતિની ચળવળનો અમલ કરવાની સ્થિતિમાં અમારું મંડળ છે, એ મેં એમને જણાવ્યું.’

શ્રીઅરવિંદ થોડી વાર મૌન રહ્યા. પછી મને સાધના વિશે પ્રશ્નો પૂછ્યા. મેં જવાબ આપ્યો અને ઉમેર્યું કે ‘સાધના તો છે પણ હિંદ સ્વતંત્ર ન થાય

ત્યાં સુધી એમાં મન પૂરેપૂરું એકાગ્ર કરવું મુશ્કેલ છે.’

શ્રીઅરવિંદ : હિંદને સ્વતંત્ર થવા માટે ક્રાંતિકારી ચળવળની-અંગ્રેજોને મારવાની કે બળવો જગાવવાની જરૂર કદાચ નહિ પડે.

શ્રી પુરાણી : એ સિવાય અંગ્રેજ સરકાર હિંદમાંથી શી રીતે જવાની છે ?

શ્રીઅરવિંદ : એ જુદી વાત છે. પણ બીજી રીતે હિંદ સ્વતંત્ર થાય એમ હોય તો તારે ક્રાંતિની ચળવળનો અમલ શા માટે કરવો જોઈએ ? એના કરતાં સાધના ઉપર જ ધ્યાન અપાય તો વધારે સારું.

શ્રી પુરાણી : પણ હિંદ એવો દેશ છે જેના લોહીમાં સાધના રહેલી છે. સ્વતંત્ર થયા પછી પણ હું માનું છું કે, હજારો માણસો હિંદમાં યોગસાધના કરશે, પણ ગુલામોની આધ્યાત્મિકતાને એમની યોગ સાધનાના સત્યને કે શક્તિને જગતમાં કોણ સાંભળશે ? કોણ માનશે ?

શ્રીઅરવિંદ : રાજકીય સ્વતંત્રતાનો સંકલ્પ તો હિંદ કરી ચૂક્યો છે, એટલે એ કાર્ય કરનારા, હિંદની સ્વતંત્રતા માટે પ્રયત્ન કરનારા માણસો અને નેતાઓ જરૂર મળી આવશે, પણ યોગસાધના માટે કંઈ બધાને સાદ થયો નથી હોતો અને થતો પણ નથી. એટલે તારા અંતરમાં જ્યારે એ વિશે સાદ થયો છે, તો એના પર એકાગ્રતા કરવી વધારે જરૂરી નથી ? તારે કરવી હોય તો ક્રાંતિ કરવાને તું મુક્ત છે, પણ મારી એમાં અનુમતિ નથી.

શ્રી પુરાણી : પરંતુ ક્રાંતિની ચળવળ કરવાનું તો તમે કહ્યું હતું. તો પછી શા માટે અમારા મંડળના અને ખાસ કરીને, મારા કાર્યને અનુમતિ નથી આપી શકતા ?

શ્રીઅરવિંદ : એ કામ મેં કરેલું છે. એમાં ઘણી મુશ્કેલીઓ રહેલી છે, તે પણ હું જાણું છું. આદર્શવાદી જુવાનો ઉત્સાહમાં અથવા ભાવનાપૂર્વક જોડાય છે ખરા, પરંતુ તેમના ઉત્સાહ કે આદર્શ બહુ લાંબો સમય ટકતા નથી. સંયમ અને શિસ્ત પાળવાં અને પળાવવાં મુશ્કેલ પડે છે. નાનાં નાનાં કૂંડાળાં એમાં રચાય છે અને વ્યક્તિ વ્યક્તિ વચ્ચે ઈર્ષા જામે છે. નેતાગીરી માટે હરીફાઈ થાય છે. સરકારના માણસો એવાં ઘણાં મંડળોમાં પહેલેથી જ દાખલ થયેલા હોય છે, એટલે કોઈ અસરકારક કામ તે મંડળો કરી શકતાં નથી. કેટલીક વાર તો લોકો એટલા બધા નીચે ઊતરી જાય છે, કે પૈસા જેવી વસ્તુ માટે પણ તકરારો કરે છે !

શ્રી પુરાણી : ધારો કે હું મનથી સ્વીકારું કે યોગ સાધના એ વધારે ઉપયોગી વસ્તુ છે અને મારે એના પર એકાગ્રતા કરવી જોઈએ, પરંતુ છેલ્લાં બેઅઢી વર્ષથી હું અનુભવું છું કે હિંદની સ્વતંત્રતા માટે મારે કાંઈ કરવું જ જોઈએ. એ વિના મને ચેન પડતું નથી. હું ખૂબ શાંત રહેવા પ્રયત્ન કરું છું, પરંતુ ચિત્તની બધી એકાગ્રતા હિંદની સ્વતંત્રતા માટે પ્રયત્ન ન થાય ત્યાં સુધી મને નિરાંતે ઊંઘ આવવી પણ મુશ્કેલ છે.

શ્રીઅરવિંદ : બેત્રણ મિનિટ સુધી મૌન રહ્યા. પછી કહ્યું, ‘ધારો કે હિંદ સ્વતંત્ર થશે એવી ખાતરી આપવામાં આવે તો ?’

શ્રી પુરાણી : કોણ એવી ખાતરી આપી શકે તેમ છે ? પાછું ચાર મિનિટ મૌન પછી મારી તરફ દ્રષ્ટિ કરીને બોલ્યા, ‘ધાર કે હું તને ખાતરી આપું.’ હું એક મિનિટ મૌન થઈ ગયો. અંતરમાં ડૂબકી મારી પાછો આવ્યો, ‘તમે ખાતરી આપતા હોવ તો હું સ્વીકારી શકું’

શ્રીઅરવિંદ : (ગંભીર અવાજે) તો હું તને

ખાતરી આપું છું કે હિંદ સ્વતંત્ર થવાનો છે.

થયું. પોંડિચેરી આવવાનું મુખ્ય કારણ પતી ગયું. મારો અને મંડળના કાર્યને લગતો પ્રશ્ન ઉકેલાઈ ગયો. આખરે મારે ઊઠવાનો સમય થયો. ફરી પાછો મારા મનમાંથી પ્રશ્ન ઊઠ્યો અને હું શ્રીઅરવિંદને હાથ જોડીને પ્રણામ કરી રજા લેતો હતો તે વખતે મારાથી પૂછ્યા વિના રહેવાયું નહિ- મને જાણે આખા જીવનનો પ્રશ્ન લાગ્યો. ‘ખરેખર ! તમને ખાતરી છે કે હિંદ સ્વતંત્ર થવાનો છે ?’

મારા પ્રશ્નનો પૂરો અર્થ હું પોતે ભાગ્યે જ સમજ્યો હતો. મારે તો પોતાને અંકે સોની ખાતરી જોઈતી હતી અને ખાતરી તો અપાઈ હતી પણ મારી શંકા પૂરી દૂર થઈ ન હતી.

શ્રીઅરવિંદ ગંભીર થઈ ગયા. એમની દ્રષ્ટિ બારીમાંથી દૂર આકાશ પ્રત્યે થોડી ઊર્ધ્વમાં સ્થિર થઈ. પછી મારી તરફ જોયું. ટેબલ પર હાથની મુઠ્ઠી પછાડીને કહ્યું, ‘કાલે સવારે સૂર્ય ઊગવાની જેટલી ખાતરી છે તેટલી જ નક્કી એ ઘટના છે. હુકમનામું તો ક્યારનુંય થઈ ગયું છે, એને આવતાં બહુ વાર લાગવાની નથી.’

હું એમને પગે લાગ્યો. તે દિવસે રાત્રે ગાડીમાં બેઅઢી વર્ષ પછી પહેલી વાર શાંતિપૂર્વક હું ઊંઘી શક્યો.

‘શ્રી અંબુભાઈ પુરાણી-શ્રીઅરવિંદના અગ્રદૂત’, પ્ર. આ., પૃ. ૩૭ ના આધારે

// હરિ:ૐ //

‘હરિ:ૐ આશ્રમ, સુરતની વેબસાઈટ
www.harionmota.org ઉપર માર્ચ,
૨૦૧૨ના અંકથી ‘હરિભાવ’નું પ્રકાશન
ઉપલબ્ધ છે, તે સર્વની જાણ માટે.

-સંપાદક

આજકાલ લોકોના, વિદ્વાન બુદ્ધિમાનોનાં મન ખૂબ અધઃપતિત થઈ ગયાં છે. મનથી લોકો એટલા બધા અધઃપતિત થઈ ગયા છે, કે કોઈ પણ વિદ્યાબુદ્ધિ કામ આવતી નથી. આ અધઃ મનને ઊર્ધ્વ કરવાની જરૂર છે, ઉપર લઈ જવાની જરૂર છે.

મનને ઉપર લઈ જવા માટે, તત્ તત્ ધર્મ મંત્રો અદ્વિતીય સાધન છે. સ્વ સ્વ ધર્મ મંત્ર સાથે સાથે જે જપ પદ્ધતિ છે એ પણ જાણવાની જરૂર છે. કોઈ પણ ધર્મનો કોઈ પણ મંત્ર વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિથી જપવામાં આવે તો એ મંત્ર મનને ઉપર લઈ જઈ શકે છે.

આ વૈજ્ઞાનિક યુગમાં પ્રત્યેક બાબતમાં સાબિતી માંગવામાં આવે છે. મંત્ર પણ એક વિજ્ઞાન છે. વિહિત ઉપાયે જપ કરીને મન, પ્રાણ પર અસર બતાવી શકાય છે.

મનને ઉપર લઈ જવા માટે કેવળ ઉપદેશ કામ આવતો નથી, કેમ કે પ્રાણબળનો અભાવ છે. વૈજ્ઞાનિક રીતિથી વિહિત પદ્ધતિથી મંત્રજપ કરવાથી પ્રાણબળ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. મનને ઊર્ધ્વ બનાવવામાં ઉપદેશ ઉપયોગી નથી, કેમ કે પ્રત્યેક શબ્દો હૃદયને અસર કરે છે ખરાં, પણ એ હૃદયમાં ટકીને રહેતા નથી. જ્યારે મંત્ર એટલે કે અક્ષર સમુચ્ચયનો વિહિત ઉપાયે વારંવાર જપ કરવાથી હૃદયમાં રહેલા અન્ય સંસ્કારોને ઘેરી લે છે અને હરાવે છે.

મન એમ ને એમ તાબે થતું નથી. ગમે તેવો મોટો યોગી હોય, એને પણ મન ક્યારેક રખડાવે છે. બાળક જેમ પેશાબ કરવાને બહાને બહાર ફરી આવે છે, એમ મન કોઈ ને કોઈ બહાને બહાર ફરી આવે છે. આપણે સભાન હોઈએ અને મન બહાર જાય તો વાંધો નથી, કેમ કે મનને ત્યાંથી પાછું બોલાવી લેવામાં આવે છે. મનને અગર અમુક મર્યાદા બાંધી આપવામાં આવે કે એનાથી આગળ નહિ જવાનું પણ મન છેતરીને ચાલી જાય, એ

પોષાય નહિ...

હું તમને સાધન બતાવું એ કદાચ તમને અનુકૂળ ન પણ આવે, કેમ કે પ્રત્યેકની રુચિ, પ્રકૃતિ, સંસ્કાર જુદા જુદા હોય છે. તમો તમારી રુચિ, પ્રકૃતિ, સંસ્કારને અનુરૂપ સાધન કરીને વિકાસ કરી શકશો. તમો ધારો એ રીતે વાચિક, ઉપાંસુ, માનસિક, નાદ તમને જેમાં ગમે તેમાં મંત્ર કરો. તમારા મન, પ્રાણ ચાલે એ રીતે મંત્રો કરો. નાદમાં મંત્ર કરવાથી સૂક્ષ્મ નાડીમાં ખેંચાણ આવે છે, જેને ભ્રામરી કહેવામાં આવે છે.

સંસ્કારની જે પૃથક્તા છે, એ જ જીવત્વ છે. આત્મા તરીકે તો બધા એક જ છે. અગર બધા એક જ થઈ જાય તો બધા ઈશ્વર બની જાય, જીવ રહે જ નહિ...શરીરમાં જે વ્યાન વાયુ છે, એ હાડકાંનો છે. ઉદાન, સમાન, અપાન, પ્રાણ વાયુ શરીરમાંથી પૃથક્ થાય છે, પણ વ્યાન વાયુ આકાશીય વાયુ જે હાડકાંની સંધિમાં હોય છે તે રહી જાય છે. ત્યાં કેવળ મંત્રો જ કામ આવે. પ્રાણાયામ પણ કામ ન આવે. હું બાર બાર કલાક પ્રાણાયામ કરતો પણ મારું જે કાંઈ આગળનું કામ થયું છે, એ મંત્રોથી જ થયું છે. પ્રાણાયામની અવધિ કેવળ કુંભકથી પણ પ્રાણ હાડકાંની સંધિમાં ન જઈ શકે, એ કેવળ મંત્રથી જાય. જો કોઈ સાયન્સ-વિજ્ઞાનનો આયાસી હોય તો એ આ જલદી પકડી શકે.

મંત્ર બોલતી વખતે ટટ્ટાર બેસવું પડે. ટટ્ટાર બેસીએ તો કરોડરજ્જુ ટટ્ટાર રહે છે, આ કરોડરજ્જુની સાથે સાથે જ એક અતિસૂક્ષ્મ બ્રહ્મનાડી હોય છે. સાધન વખતે ઢીલા બેસવાથી બ્રહ્મનાડી વડે પ્રાણ ઉપર ચઢી શકતો નથી, એની ગતિ રુંધાય છે. આરામથી બેસીને કદી સાધન થઈ જ ન શકે. એમ કરવાથી પ્રાણ નીચે ઊતરી જાય છે. એની સાથે મન પણ નીચે ઊતરી આવે છે.

‘પ્રજ્ઞારસ માધુરી-ઉત્તરાર્ધ’, પ્ર.આ., પૃ. ૧૮૦

□

‘આ શરીર પરોપકાર માટે છે.’ એ મંત્રનો સાક્ષાત્કાર, પૂજ્ય શ્રીમોટામાં જોવા મળે છે. પૂજ્ય શ્રીમોટા, સમાજને માટે જ જીવે છે. દર્દની પીડા પુષ્કળ થતી હોય છે, છતાંય ભક્તો સાથે જાણે કશું જ થતું ન હોય તે રીતે વર્તતા હોય છે. આવી શરીરની હાલતમાં પણ તેઓ તેને ભગવાનની કૃપા ગણી પ્રાર્થના-ભજનો લખતા-કરતા હોય છે. સામાન્ય માણસથી એવું લખાણ શક્ય જ ન હોય, પૂજ્ય શ્રીમોટા પેડ અને પેન સાથે રાખે છે અને તે સૂતાં સૂતાં કે કોઈને ત્યાં મુલાકાતે ગયા હોય તો ત્યાં પણ સતત લખતા હોય છે. એમનાં લખાણો પુસ્તકાકારે પ્રસિદ્ધ થતાં, તેની આવક પણ શ્રીમોટા દાનમાં જ આપી દે છે. આશ્રમનો નિભાવ આ રીતે મળતાં દાનોમાંથી નથી થતો.

કેટલાંક લોકોને, પૈસાનું ઉઘરાણું કરે ત્યારે ખુશામત કરવી પડે છે. જ્યારે પૂજ્ય શ્રીમોટા તો લાખો રૂપિયા દર વર્ષે ઉઘરાવે છે. એમની યોજના મુજબ જે વર્ષે સંકલ્પ કર્યો હોય તે જ વર્ષમાં રકમ આપી દે છે. તેઓ તો કહે છે કે ‘હું તો પૈસાનો પૂજારી છું.’ મારે માટે પૈસા નથી જોઈતા પણ તમારા માટે, તમારા સમાજ માટે. તમારા છોકરાઓમાં ગુણ અને ભાવના પ્રગટે તે માટેની યોજનાઓ પાર પાડવા માટે મારે પૈસાની જરૂર છે. તમે નહિ આપશો તો મારો હજાર હાથવાળો ભગવાન બેઠો છે. તે મારાં કામ પૂરાં કરશે. ખરેખર એમનો હજાર હાથવાળો સમાજરૂપી ભગવાન એમના સંકલ્પો પૂરા કરાવે છે. ખૂબીની વાત એ છે, કે એમણે જેટલો સંકલ્પ કર્યો હોય તેથી વધુ રકમ મળી રહે છે. આને આપણે સંકલ્પસિદ્ધિ ગણાવીએ તો કાંઈ અજુગતું નથી. એમણે સમાજસેવા અને ધર્મને એક

ગણ્યો છે. આથી જ પૂજ્ય શ્રીમોટા બીજા સંતો કરતાં આગવી પ્રતિભા ધરાવે છે. સમાજસેવા અને ધર્મને ભેગા કરી સંતોને પણ સેવા કરવાની નવી પદ્ધતિ આપી છે. એમણે દૃઢ થઈ ગયેલી પ્રણાલિકાનું ખંડન કરી આજના સમય અને સંજોગોને અનુસરી આપણો સમાજ કેમ ઊંચો આવે, જુવાન ઊગતી પેઢીમાં સાહસ, હિંમત જેવા ગુણો ખીલે એ દૃષ્ટિને કેંદ્રમાં રાખી એ ગુણો ખીલવવાના હેતુથી અનેક પ્રવૃત્તિ ચાલુ કરી છે. એમણે ફક્ત તરણસ્પર્ધા ગુજરાતમાં જ નહિ પરંતુ મહારાષ્ટ્રમાં પણ સ્પર્ધા યોજી ત્યાંની રાજ્ય સરકારોને દાન આપ્યાં છે.

પૂજ્ય શ્રીમોટાનું દિલ પુષ્પ કરતાં પણ કોમળ છે અને એમના કોઈ સ્વજનના દુઃખથી એમનું દિલ ભરાઈ આવે છે. પૂજ્ય શ્રીમોટા દિલની બધી જ વાત જાણતા હોય છે. અને તેમને મળવા આવનારનું દિલ જાણી એના મનના ભાવોનો પડઘો પાડતા હોય છે. તેઓ ચમત્કારો વિશે મૌન સેવતા હોય છે. એમણે ઘણા ભક્તોનાં કામ કર્યાં છે અને પ્રાર્થનાથી કેટલાકના રોગ અને દુઃખ દૂર કર્યાં છે તેઓ તેમની આગવી રીતે કાર્ય કરે છે. એમના વિશે ખોટો પ્રચાર સમાજમાં ન ફેલાય અને ચમત્કારોને ઉત્તેજન ન મળે તે માટે તેઓ ખૂબ સજાગ છે, કારણ કે ચમત્કારથી કોઈનું ભલું થતું નથી. જેઓ ફક્ત કૃતુહલવૃત્તિવાળા અગર દંભી હોય તેઓ પ્રત્યે તેમનું વલણ ખૂબ જ ‘કડક’ હોય છે, એવું આપણને લાગે અને કદાચ આવનાર માણસ એમને માટે ખોટી છાપ પણ લઈ જાય, પરંતુ સંતોનાં લક્ષણો અને એમનાં વલણને આપણે સમજી શકવાને અશક્તિમાન હોઈએ છીએ. તેઓ

તો સ્પષ્ટ કહે છે કે મારે લોકોનાં ટોળાં ભેગાં નથી કરવાં. એમને તો શાંતિથી જીવવું છે. માટે જે ખાસ જિજ્ઞાસુ હોય તેવા જ આશ્રમની મુલાકાતે આવે. એથી આશ્રમમાં મુલાકાતનો સમય સુરત આશ્રમ માટે સવારના ૬ થી ૮ વાગ્યાનો રાખ્યો છે. બાકીના સમયમાં કોઈને મુલાકાત આપતા નથી. સમયપાલનના એઓ ખૂબ જ આગ્રહી છે અને આશ્રમમાં પણ નિયમિત અને કમબદ્ધ રીતે કાર્ય થવું જોઈએ તે માટે દૈનિક આગ્રહ રાખે છે. એઓશ્રીની ખરાબ તબિયત હોવા છતાં (અને હવે તો પથારીવશ છે એમ કહીએ તો ચાલે) નિયમનું પાલન પોતે કરતા હોય છે.

યોગનું લક્ષણ કાર્યમાં કુશળતા લાવવાનું છે અને જો તે સામાન્ય જીવનવહેવારમાં કુશળતા લાવી શકાતી ન હોય તો તે યોગ નથી, એમણે ક્યારે પણ યોગને માટે કર્મને કે સમાજને છોડ્યો નથી. અને કુટુંબની વચ્ચે પોતાની જવાબદારીને પૂરેપૂરી સમજપૂર્વક ઉઠાવીને પુષ્કળ કર્મ કર્યું છે. ઈશ્વરનો સાક્ષાત્કાર કર્યો છે. અને આજે આપણે એમને સંત તરીકે ઓળખતા થયા છીએ. એમણે આપણા સમાજમાં દૈનિક થઈ ગયેલા ધર્મ વિશેના ખ્યાલો અને ચીલાઓ બદલ્યા છે. અને નવી દૃષ્ટિ આપી છે. ધર્મકાર્ય અને દાનનો ઉપયોગ સમાજને માટે અને સમાજના ઉત્કર્ષ માટે કરતા હોય છે. મંદિરો બાંધવા કે સપ્તાહ કરવી કે યજ્ઞો કરવાને ઉત્તેજન આપતા નથી. તેનો વિરોધ પણ કરતા નથી, પરંતુ આ કાળમાં એને ઉત્તમ કાર્ય ગણાવતા નથી. એથી સમાજનો ઉત્કર્ષ થઈ શકશે નહિ. એવું એઓ મંતવ્ય ધરાવે છે. તે માટેની યોજના અગર જે કાંઈ નવું કાર્ય કોઈએ કર્યું હોય અને તેની એમને ખબર પડે તો તરત જ તેની પાસે જઈ એના કાર્યની પ્રશંસા કરે છે. અને જરૂર પડે તો તેને સુવર્ણચંદ્રક વગેરે

આપી એમનું બહુમાન કરે છે. સાહસનાં કામમાં નાણાકીય જરૂર હોય તો તે પણ પૂરી પાડે છે. અને એને એ રીતે લોકો પાસેથી મળેલાં દાનનો સદુપયોગ કરે છે. સમાજમાં તેઓ ભગવાનનું પ્રતિબિંબ જુએ છે.

દાન માગતી વખતે તેઓ કહે છે, ‘તમારે દાન આપવું હોય તો આપજો. પરંતુ દાન કરવાથી સવાયું દોહું થઈને તમને પાછું મળશે એવી ભાવનાથી મને દાન આપશો નહિ. માટે સમજીને જ મને આપજો.’ આવું નગ્ન સત્ય કહે છે અને છતાં એમના હજાર હાથવાળો ભગવાન એમની ઝોળી લાખો રૂપિયાના સંકલ્પ કરતાં વધુ રકમ દ્વારા છલકાવી દે છે.

એમને રાજ્યના કે ભાષાના સિમાડા આડે આવતા નથી. ગુજરાત માટે કે મહારાષ્ટ્ર માટે કે કોઈ જ્ઞાતિ માટે તેઓ કાર્ય કરતા નથી. પણ સમગ્ર સમાજ માટે કરે છે. તેમાં ન્યાતજ્ઞત કે ભેદભાવ એમને જણાતો નથી.

એમને તો સમાજનો ઉદ્ધાર કરવો છે. સમય ઘણો ઓછો છે, કારણ કે હવે જીવનરૂપી નાવ કિનારે આવી પહોંચી છે અને તે પહેલાં જેટલું વધારે કાર્ય થઈ શકે એટલું કરવું છે. કાયાની ઉપરવટ જઈને બદલામાં સમાજ શું આપશે ? તે તો ભગવાન જાણે ! ક્યારેક કટાક્ષમાં કહે છે, ‘આપણો સમાજ તો કબરોને પૂજનાર છે’ આપણે એમના જીવનમાંથી એક તણખલા જેટલું પણ પ્રાપ્ત કરી શકીએ તો ધન્ય થઈ જવાય, પરંતુ એ કાળ પાકે તો અને એમની કૃપા મેળવી શકીએ તો. તેઓ કહે છે, ‘ભાઈ, બીજું કાંઈ ન આપશો તો ચાલશે. પૈસા નથી જોઈતા પણ તમારું દિલ આપો.’ પણ કોણ દિલ આપી શકે ? જેમ હીરાની પરીક્ષા ઝવેરીથી જ કરી શકાય.

‘જીવન સ્ફલિંગ’, પ્ર.આ., પૃ. ૨૩૩

(આ લખાણ મૂળમાં લિયો ટૉલ્સટોયનું છે. તેનો અનુવાદ સદ્ગત શ્રી જિતેન્દ્ર દેસાઈએ કર્યો હતો. તેનું સંકલન શ્રી માવજી સાવલા રહે. ગાંધીધામ-ભૂજ દ્વારા મળેલ છે.-સંપાદક)

જબ તક સાંસ, તબ તક આશ-હા આશાઓ પાછળ જ જિંદગી વેડફી નાખવાની મૂર્ખાઈ તો મનુષ્ય જ કરી શકે છે. બે બહેનો હતી. તેમાંની મોટી બહેન શહેરના એક સુખી વેપારીને અને નાની બહેન ગામડાંના એક ખેડૂતને પરણી હતી. મોટી બહેન શહેરના જીવન વિશે બડાશ હાંકતી. નાની બહેને બધી વાતો સાંભળી, પણ ‘શહેરનું જીવન દેખાય છે તેટલું સારું નથી હોતું’ એમ કહી તેણે ગામડાંના જીવનની તરફદારી કરી. નાની બહેનના ધણીનું નામ પેહોમ હતું. તેણે કહ્યું, ‘અમારી ગામડાંની જિંદગી જ સારી, ધરતીમાતાની રહેમથી અમારા દિલમાં ખોટી લાલચ પેસી જ શકતી નથી. મુશ્કેલી હોય તો એટલી કે અમારી પાસે જોઈએ તેટલી જમીન નથી.’

ગામની નજીકમાં ત્રણસો એકર જેટલી જમીનની માલિક બાઈ વિધવા હતી. પેહોમે સાંભળ્યું કે તેનો પડોશી પચાસ એકર જમીન ખરીદવાનો છે. વળી, બાઈએ અડધા પૈસા રોકડા અને અડધા પૈસા આવતે વર્ષે લેવાનું સ્વીકાર્યું છે. પેહોમે પેલી બાઈની જમીનમાંથી ચાળીસ એકર જમીનનો એક ટુકડો પસંદ કર્યો. એ જમીન અંગે જરૂરી દસ્તાવેજો ને કાગળિયા કરી લીધા. તે હવે ચાળીસ એકર જમીનનો માલિક હતો. ઉછીનો દાણો લાવી તેણે વાવણી કરી અને સોળ આની પાક ઊતર્યો ! એક જ વર્ષમાં તેણે જમીનના બાકીના અડધા પૈસા ચૂકવી દીધા. હવે તેને એક જ દુઃખ હતું અને તે એ કે તેના પડોશીઓ તેમના ઢોરને ઊભા પાકમાં ને ઘાસિયામાં ચરવા છોડી મૂકતા હતા. પેહોમ જાણતો

હતો કે ખેડૂતો પાસે ગૌચરની પૂરતી જમીન નથી તેનું આ પરિણામ છે. પેહોમે કેટલાક ખેડૂતો સામે કેસ કર્યો. આથી ગામના કેટલાક લોકોનો તે દુશ્મન જેવો થઈ પડ્યો.

પેહોમને જમીનનો એક દલાલ મળ્યો. આ દલાલ બાસ્કર લોકોના પ્રદેશમાંથી આવ્યો હતો. આ પ્રદેશ ઘણો દૂર હતો, પણ ત્યાં જમીન ખૂબ સસ્તી હતી. પેલા દલાલના જણાવવા પ્રમાણે એક હજાર રૂબલની તેર હજાર એકર ! પેહોમે બાસ્કર લોકોના મુલકમાં જઈ તેર હજાર એકર જમીન ખરીદવાનું નક્કી કર્યું.

પેહોમને જોતાં જ બાસ્કરો તંબૂમાંથી નીકળી આવ્યા અને તેને ઘેરી વળ્યા. એક સફેદ દાઢીવાળો અને પ્રતિભાશાળી વૃદ્ધ તંબૂમાં આવી પહોંચ્યો. દુભાષિયાએ પેહોમને કહ્યું, ‘આ અમારા મુખી છે !’ અમારે ત્યાં કાયમ એક જ ભાવ હોય છે, એક દિવસના હજાર રૂબલ. પેહોમને સમજ ન પડી. ‘અમે તો દિવસના હિસાબે જ જમીન વેચીએ છીએ. એક દિવસમાં તમે પગે ચાલીને જેટલી જમીન આંતરી શકો તેટલી જમીન તમારી અને તેની કિંમત એક હજાર રૂબલ ! પેહોમને આ જાણી આશ્ચર્ય થયું. મુખી જોરથી હસી પડ્યો. તેણે હસતાં હસતાં કહ્યું, ‘અને હા...બીજી એક શરત તમને જણાવવાની રહી ગઈ !’ ‘કઈ શરત ?’ જો તમે જે સ્થળેથી જમીન આંતરી લેવા નીકળ્યા હોવ તે સ્થળે સાંજે સૂર્યાસ્ત પહેલાં ન આવી જાઓ તો તમારા પૈસા જાય.’

મુખીની પૂરી વાત સાંભળી પેહોમ ખુશ ખુશ થઈ ગયો. તે મુખીની સાથે જઈ આવતીકાલે સવારે

પોતે કઈ જગ્યાએથી ચાલવાનું શરૂ કરશે તે પણ નક્કી કરી આવ્યો. બીજે દિવસે પોહ ફાટતાં ભેગા થવાનું અને નક્કી કરેલા સ્થળે સૂર્યાદય પહેલાં પહોંચી જવાનું નક્કી કરી સૌ વીખરાયા.

પેહોમ આખી રાત પથારીમાં જાગતો પડી રહ્યો, તેને જમીનના જ વિચાર આવ્યા કર્યા અને તે ઊંઘી શક્યો નહિ. ‘હું કેટલી બધી જમીન આંતરી લઈ શકીશ !’ એ વિચારે તેને ઊંઘવા ન દીધો. ‘હું દિવસના પાંત્રીસ માઈલ તો સહેલાઈથી ચાલી શકું.’

બાસ્કરોના વસવાટથી પાંચેક માઈલ પર એક ટેકરી આવેલી હતી. એ ટેકરીનું નામ શિખન હતું. પેહોમે આગલે દિવસે મુખી સાથે ત્યાં જઈ આવ્યો હતો અને ત્યાંથી પોતે જમીન આંતરવા માટે સૂરજ ઊગતાં ચાલવાની શરૂઆત કરશે એવું તેની સાથે નક્કી કર્યું હતું. મુખી, પેહોમ પાસે આવ્યો અને ટેકરી પરથી નજર પહોંચે ત્યાં સુધી દેખાતું ખુલ્લું મેદાન બતાવી કહ્યું, ‘અહીંથી ગમે તે દિશામાં તમે જઈ શકો. બધી જ જમીન અમારી છે. મુખીએ તેની રૂવાંવાળી ટોપી કાઢી જમીન પર મૂકી અને કહ્યું, ‘અહીંથી તમારે નીકળવાનું અને અહીં જ પાછા ફરવાનું. તમે જેટલી જમીન આંતરી લેશો તેટલી તમારી થઈ જશે.’ પેહોમ હવે અધીરો બન્યો હતો. તેણે મુખીને આપવાના પૈસા ગજવામાંથી કાઢી ટોપી પર મૂક્યા.

દૂર ક્ષિતિજ પર સૂરજનું પહેલું કિરણ ફૂટ્યું ન ફૂટ્યું ત્યાં તો પેહોમે ઉત્તર દિશામાં ચાલવા માંડ્યું. હજારેક વાર પહોંચી તેણે પાવડાથી એક કૂંડાળું દોર્યું. નિશાની તરીકે આ પૂરતું હતું છતાં તેણે ત્યાં થોડાં ઢેફાંની નાની ઢગલી કરી. અંદાજે એકાદ માઈલ જેટલું ચાલી તેણે પાછળ જોયું. તેને થયું, ‘મારું નસીબ પણ કેવું ચમક્યું ! જમીન જ જમીન ! સાંજ સુધીમાં તો કેટલી બધી જમીન મારી માલિકીની થઈ જશે !’ તેણે ઝડપથી ચાલવા માંડ્યું. સૂર્ય સામે જોયું તો નાસ્તો કરવાનો સમય થઈ ગયો હતો, પણ તે નાસ્તો કરવા રોકાયો નહિ.

પેહોમે પાછળ જોયું ‘છ એક માઈલ કાપી નાખ્યા હશે, હવે મારે દિશા બદલવી જોઈએ.’ તે એમ વિચારતો હતો તેવામાં એક લીલા ઘાસથી છવાયેલી જમીનનો સુંદર ટુકડો તેણે જોયો. આ ટુકડો તો આંતરી જ લેવો જોઈએ ! એમ વિચારી તે એ ટુકડાને છેડે પહોંચ્યો. ત્યાં એણે એક કૂંડાળું કરી થોડાં ઢેફાંની ઢગલી કરી. પછી ગજવામાંથી રોટલો કાઢી તે ઝડપભેર ગળે ઉતારી ગયો. થોડું પાણી પીધું.

ત્યારબાદ બે એક માઈલ ચાલ્યા પછી તેને ઊંઘ આવવા માંડી, છતાં તેણે ચાલ્યા જ કર્યું. તેને હતું, ‘આજનો દિવસ ચાલી નાખું પછી આખી જિંદગી નિરાંત જ છેને ! ચોરસની બીજી બાજુના છ માઈલ તેણે ખેંચી કાઢ્યા, પણ તેને ખૂબ થાક લાગ્યો. વળી, રસ્તે આવતા જમીનના નાના મોટા સુંદર ટુકડા આંતરી લેવાના લોભે તેણે છ માઈલ કરતાં વધારે અંતર કાપી નાખ્યું હતું, ચોરસની બીજી બાજુએ તેણે એક માઈલનું અંદર કાપ્યું. પછી તેને થયું, ‘મારા ખેતરનો આકાર બરાબર સમચોરસ ન થાય તો ભલે, પણ મારે હવે જલદી ટેકરીએ પહોંચવું જોઈએ. નહિ તો બધી મહેનત ધૂળમાં મળી જશે.’ આમ વિચારી તેણે ત્રીજી બાજુએ તે જ્યાં પહોંચ્યો હતો ત્યાં ઝડપભેર પાવડાથી નાની ઢગલી કરી. ત્યાંથી સીધા ટેકરી તરફ ચાલવા માંડ્યું. પણ તેનાથી હવે ચલાતું ન હતું. થાક અને ગરમીને કારણે તે ઢીલો થઈ ગયો હતો.

ટેકરી હજુ દૂર હતી. તેણે પાછા ફરતાં પાણીની મશક, જોડા વગેરે બધું ફેંકી દઈ પાવડાને ટેકે ટેકે દોડવા માંડ્યું. જમીનની તૃષ્ણાએ તેની મૃત્યુની બીક પર વિજય મેળવ્યો. ‘આટલું બધું ચાલ્યા પછી હું ટેકરીએ નહિ પહોંચું તો બાસ્કરો મને મૂરખ માનશે. એમ મન મનાવી તેણે દોડ્યે રાખ્યું. પેહોમ ટેકરીની તળેટીમાં આવી પહોંચ્યો હતો. તે ટેકરી પર મૂકેલી ટોપીની જગ્યા પણ જોઈ શક્યો. બાસ્કરોના હસવાના અને ઉતાવળ કરવાનું કહેતા અવાજો તેને

કાને પડ્યા, 'દોડ... ઉતાવળ કર...બે-ત્રણ મિનિટનો જ સવાલ છે... તું આવી પહોંચીશ.'

તે દોડતો હતો. ટોપી હવે હાથવેંતમાં હતી. બાસ્કરોનો મુખી ટોપી પાસે બેસી પેટ પકડીને ખડખડાટ હસતો હતો. તેણે છેલ્લું ડગ ભર્યું. તે માટે તેના શરીરની બધી શક્તિ તેણે ખરચી નાખી. તે

ટોપીને અડ્યો અને ત્યાં જ ઢગલો થઈ ગયો. 'વાહ, આ માણસ નસીબદાર નીકળ્યો ! તેણે ખૂબ જમીન મેળવી !' મુખીએ હસતાં હસતાં કહ્યું. પેહોમનો નોકર તેને ઉઠાવવા દોડી ગયો. પણ તેના મોંમાંથી લોહી વહેતું હતું. તેનું પ્રાણપંખેરું ઊડી ગયું હતું.

પ્રેષક : માવજી કે. સાવલા

‘હરિવાણી ટ્રસ્ટ’ને મળેલ દાન-ભેટ				
ક્રમ	સર્વેશ્રી	નામ	ગામ	રકમ રૂ.
૧.	શ્રીમતી ઈંદુબહેન જયંતીલાલ પટેલ-મારબલવાળા- તેમના ૮૦મા જન્મદિન (૨૨-૫) નિમિત્તે	અમદાવાદ	૧૧,૦૦૦/-
૨.	ચંપકલાલ લાલચંદ સોનેરીયા, સુરત (લવાજમ ભેટ)	સુરત	૧૦,૦૦૦/-
૩.	ગિરીશભાઈ પંડ્યા (લવાજમ ભેટ)	અમદાવાદ	૫,૦૦૦/-
૪.	બીનાબહેન કમલેશભાઈ શેઠ (લવાજમ ભેટ)	અમદાવાદ	૨,૦૦૦/-
૫.	જગદીશભાઈ મારફતિયા	મુંબઈ	૨,૦૦૦/-
૬.	નટુભાઈ અખાણી (લવાજમ ભેટ)	અમદાવાદ	૨,૦૦૦/-
૭.	સ્વ.પુષ્પાબહેન દલાલની પુણ્યતિથિ નિમિત્તે હસ્તે લતાબહેન અનિલભાઈ શાહ	મુંબઈ	૧,૫૦૦/-
૮.	ચંદુભાઈ આશાભાઈ પટેલ	આકોલા	૧,૫૦૦/-
૯.	ગોરધનભાઈ એમ. પટેલ	નરોડા	૧,૧૦૦/-
૧૦.	નીતિનચંદ જી. તમાકુવાળા સ્વ. પિતાશ્રી ગમનલાલની પુણ્યસ્મૃતિએ	સુરત	૧,૦૦૧/-
૧૧.	કનૈયાલાલ રણછોડલાલ પટેલ	અમદાવાદ	૧,૦૦૧/-
૧૨.	પ્રભુદાસ ડી. જાની (લવાજમ ભેટ)	અમદાવાદ	૧,૦૦૦/-
૧૩.	રુચિતા નીતિનભાઈ પાઠ્યા	સુરત	૧,૦૦૦/-
૧૪.	ધીરજલાલ જગજીવનદાસ	આકોલા	૫૨૫/-
૧૫.	પ્રફુલ્લાબહેન કે. બાબુ	યુ.એસ.એ.	૫૦૧/-
૧૬.	અરવિંદભાઈ આર. ભાવસાર	મુંબઈ	૫૦૧/-
૧૭.	ચિ. પૌત્ર પરમના ચૌલકર્મ નિમિત્તે હસ્તે સુરેશભાઈ વોરા	અમદાવાદ	૫૦૧/-
૧૮.	ગુણવંતભાઈ પરીખ	જામનગર	૫૦૦/-
૧૯.	અશ્વિનભાઈ સી. સુથાર	અમદાવાદ	૫૦૦/-
૨૦.	વનમાલા નટવરલાલ પટેલ	અમદાવાદ	૫૦૦/-
૨૧.	સુરેશભાઈ ચંદુલાલ પટેલ	બોરસદ	૫૦૦/-
૨૨.	કિન્નરી મૂકેશ દેસાઈ	સુરત	૫૦૦/-
૨૩.	જ્યોતિબહેન જગદીશચંદ્ર વ્યાસ	અમદાવાદ	૨૫૧/-
૨૪.	બચુભાઈ છોટાલાલ દૂધવાળા	સુરત	૨૦૧/-
આ સર્વ સહાયકોના અમો ખૂબ ખૂબ આભારી છીએ. -સંપાદક				

(૨) શાબ્દિક સ્તરની શિસ્ત :-

આપણા મનનું સ્વરૂપ અવાજ દ્વારા વ્યક્ત થાય છે. આપણા અવાજ દ્વારા શબ્દો, વિચારો અને ભાવનાઓ વ્યક્ત થાય છે અને અન્ય લોકો સુધી પહોંચે છે. આથી, આપણે જે રીતે ઉપર વર્ણવ્યા મુજબ શરીરની સંભાળ લઈએ તે રીતે મનની પણ સંભાળ લેવી જોઈએ.

આપણી વાણી ચોક્કસ, સચોટ અને યથાર્થ હોવી જોઈએ. આપણે જે કંઈ જોઈએ છીએ, સાંભળીએ છીએ, સમજીએ છીએ તેમાં આપણી આત્મલક્ષી પ્રતિક્રિયાઓ સેળભેળ કરી દઈએ છીએ, પરિણામે આપણે જ્યારે ઘટનાનું બીજા સમક્ષ વર્ણન કરીએ છીએ, ત્યારે ઘટના જેવી બની હતી તેવી યથાર્થરૂપે વર્ણવવાને બદલે એમાં આપણા પોતાના-ગમા-અણગમા સામેલ કરી દઈએ છીએ અને જે ગમતું છે તેનું બઢાવી-ચઢાવીને નિરૂપણ કરીએ છીએ. સમજવાનું એક, કહેવાનું બીજું અને આચરણમાં મૂકવું વળી ત્રીજું. એમ કરવાથી આપણું વ્યક્તિત્વ ખંડિત થાય છે, આપણા વ્યક્તિત્વની એકરૂપતા જળવાતી નથી. આથી, વાણીના શાસ્ત્રીય ઉપયોગ માટે આપણે આપણી જાતને કેળવવાની છે. સાધનાનો આ એક હિસ્સો છે. અપવિત્ર શરીર, મન અને વાણીથી સત્યની (આત્મતત્ત્વની) શોધ ન થઈ શકે. જીવનમાં જ્યારે બધા પ્રકારની સુવ્યવસ્થા સર્જાય ત્યારે જ આપણે જે સમજ્યા છીએ તેને આચરણમાં મૂકવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે.

વાણીનો સંયમ :-

બોલવું જ્યારે જરૂરી હોય ત્યારે જ બોલવું અને જરૂરિયાત પૂરતું જ બોલવું. વાણીનો સંયમ આપણે કેળવવો જ પડશે. જ્યાં ચાર શબ્દોથી ચાલે તેમ

હોય ત્યાં દસ શબ્દો ન બોલાય એની જાગૃતિ રાખવી પડશે. વાણી એ વાતચીતનું, સંપર્કનું સાધન છે. જો આપણે કેવળ ટેવવશ નિંદા, કૂથલી કરીને, અર્થહીન બખાળા કરીને વાણીનો દુરુપયોગ કરીએ, વાણીને હલકી પાડીએ, એનું સન્માન ન જાળવીએ, તો આપણા જ્ઞાનતંતુઓમાં તણાવ ઉત્પન્ન થાય છે. ઈચ્છા વિરુદ્ધ, બળજબરીથી ભોજન કરવાથી જેમ લોહીમાં વિકાર પેદા થાય છે, તે જ પ્રમાણે દૂષિત નિરર્થક વાણી આપણા મનમાં વિષાણુ પેદા કરે છે. સાધનાનો ઉદ્દેશ નિર્વિચાર અવસ્થા, નિર્વિકાર અવસ્થા, વીતરાગ અવસ્થા તરફ આગળ વધવું તે છે. પદાર્થોની સાથે, વ્યક્તિઓની સાથે, પ્રારબ્ધને કારણે જેટલો સંબંધ આવ્યો એ સંબંધમાં જીવવું અને સંબંધોમાંથી સમતાપૂર્વક પસાર થઈ જવું. કર્મ કરવું શાને માટે? પુરાણાં કર્મોનો ક્ષય કરવા માટે એવી રીતે કર્મ કરો કે નવું કર્મ પેદા ન થાય, નવો કર્મબંધ, નવું પ્રારબ્ધ ન બને. કર્મ એવી રીતે કરાચ તો કર્મ ચિત્તશુદ્ધિદાયક પણ બને અને મુક્તિદાયક પણ બને. તે જ પ્રમાણે શબ્દ એવી રીતે બોલો કે નવો શબ્દબંધ પેદા ન થાય અને જે શબ્દબંધ અંદર પડ્યા છે એમનાથી ધીરે ધીરે મુક્ત થવાતા જવાય.

વાણી પર સંયમ રાખવાથી મનની શક્તિનો વ્યય થતો અટકે છે. દિવસના થોડા સમય દરમિયાન આપણે મૌન પાળવું જોઈએ અને એકલા રહેવું જોઈએ. દા.ત., રાતના આઠ વાગ્યાથી સવારના આઠ વાગ્યા સુધી. એમ કરવાથી જીવન શક્તિનું નવનિર્માણ થાય છે. Life force gets regenerated. બોલતી વખતે આપણા શરીરમાં રહેલા વાયુ અને અગ્નિ તત્ત્વોનો ક્ષય થાય છે. આપણે ઉચ્ચારેલા શબ્દોના અર્થની આપણા શરીર પર અસર

થાય છે. આપણું લોહી વધુ ગરમ થાય છે. પાંત્રીસ વર્ષની ઉંમર સુધી શરીરના વિકાસની પ્રક્રિયા ચાલુ રહે છે. ત્યાર પછી શક્તિનું નવસર્જન કરવા માટે શરીરની પ્રક્રિયા મંદ પડે છે. આથી, શરીરની સ્ફૂર્તિ માટે શરીર સંચય અંગે ખૂબ જાગૃત રહેવું જરૂરી છે.

(૩) ભાવનાત્મક સ્તરની શિસ્ત :-

(અ) ભૂતકાળની સ્વીકૃતિ :-

જે આધ્યાત્મિક જિજ્ઞાસુ ઉપર વર્ણવેલી શારીરિક અને માનસિક ભૂમિકાએ સુવ્યવસ્થા પ્રસ્થાપિત કરવા પ્રયત્ન કરે છે, પોતાના અસ્તિત્વના પ્રત્યેક અંશને પવિત્ર-શુદ્ધ બનાવવા માગે છે, તેણે પોતાના ભૂતકાળ સાથે બહુ ધીરજથી કામ લેવું પડશે. તમે જ તમારા ગુરુ છો ને શિષ્ય પણ તમે જ છો.

આ ધીરજ તમારામાં ક્યારે આવે ? જ્યારે તમે તમારી જાતનો, તમારા બધા ગુણદોષો સાથે સ્વીકાર કરો. હું જ્યારે મારી જાતને બીજાની સાથે સરખાવું છું ત્યારે સરખામણી કરવાની પ્રક્રિયા મારા ધૈર્યના સ્ત્રોતને દૂષિત કરે છે, કુંઠિત કરે છે, એમ વિષનાં બીજ રોપે છે. હું મારા સમગ્ર ભૂતકાળનો એની બધી વિકૃતિઓ, અધમતા, શ્રેષ્ઠતા, લાક્ષણિકતાઓ અને વિશિષ્ટ સૌંદર્ય સાથે સ્વીકાર કરું છું.

ધારો કે મારા સ્વભાવમાં ગુસ્સો હોય, લોભ, ઈર્ષ્યા, અદેખાઈ, વધુ ક્ષુદ્રતા, કામાંધતા વગેરે હોય અને એ તરફ મારું ધ્યાન જાય તો મારાથી એનો સ્વીકાર થતો નથી. હું એમને બીજાંથી છુપાવવાનો પ્રયાસ કરું છું. ભૂતકાળ તો ભૂતકાળ છે. એનો તટસ્થભાવે, વ્યક્તિગત ગમા અણગમા બાજુએ મૂકીને એનો સંપૂર્ણ સ્વીકાર કરવો જોઈએ. નમ્ર જિજ્ઞાસુનું ભૂતકાળ તરફ આ જ વલણ હોવું જોઈએ.

(બ) ઊછળતી લાગણીઓ પર લગામ ખેંચવી :-

એક સાધક તરીકે નિરીક્ષણ કરતાં તમને સમજાશે કે કેવી રીતે ગુસ્સો, ભય, ઈર્ષ્યા, લોભ વગેરે

લાગણીઓ તમારામાં ઉદ્ભવે છે. આ લાગણીઓની તમારા પર થતી અસર તમે અનુભવો છો ત્યારે તેનું તટસ્થ નિરીક્ષણ કરવાનું તમારા માટે શક્ય બનતું નથી. એવા સમયે તમે થોભી જાઓ અને કહો. ‘હમણાં હું નિરીક્ષણ નહિ કરું કારણ હું અવરોધ અનુભવું છું.’ મનમાં જે અવરોધની લાગણી ઊભી થઈ છે, તે શાંત થાય ત્યાં સુધી ઓરડામાં આંટા મારો અથવા બહાર દૂર સુધી ચાલી આવો.

ઊર્મિઓ, ભાવનાઓ, લાગણીઓ મનમાં લાંબા સમય સુધી નથી ટકતી, સિવાય કે તમે એમના વિશે વિચારતા રહી એમનું અસ્તિત્વ લંબાવો. જો હું મનને ખલેલ પહોંચાડતી લાગણીઓ તરફ ધ્યાન નહિ આપું, એમને બહુ મહત્ત્વ નહિ આપું, તો એ આપમેળે શાંત થઈ જશે. ગુસ્સો શાંત થયા પછી હું સ્વસ્થ ચિત્તે નિરીક્ષણ કરું છું. આ પ્રમાણે જિજ્ઞાસુ સાધક પોતાના ભાવાવેશ પર કાબૂ મેળવે છે અને પોતાના ઊર્મિતંત્રને સંતુલિત રાખવાનો પ્રયત્ન કરે છે.

(ક) આત્મરક્ષણ વિહીનતા :-

હું જ્યારે મારી જાતને કેળવું છું ત્યારે હું મારી જાતનું અવલોકન કરું છું. આમ, મારી કેળવણી આત્મપરીક્ષણથી શરૂ થાય છે. આત્મપરીક્ષણ સમજણ આપે છે અને સમજણ જે કંઈ ખોટું છે, અયોગ્ય છે, તેનો સરળતાથી, કુદરતી રીતે ત્યાગ કરવા પ્રેરે છે.

જો હું મારી વર્તણૂક માટે બીજાઓને જવાબદાર ઠેરવી પોતાનો બચાવ કરું તો એ મારી નબળાઈ છે. હું જ્યારે મારી વર્તણૂક માટે બીજાઓને જવાબદાર ઠેરવું છું ત્યારે આત્મપરીક્ષણ દ્વારા પ્રાપ્ત થતી મર્મવેધી સમજણથી વંચિત રહી જાઉં છું. આત્મપરીક્ષણ તમારા મર્મ પર વાર (ઘા) કરે છે, તમારી સંવેદનશીલતાની આરપાર આઘાત કરે છે

અને પરિણામે તમારો ભૂતકાળ સરી પડે છે, પણ જ્યારે તમે તમારો બચાવ કરો છો ત્યારે તમે તમારી ચેતનાને જગાડનાર મર્મભેદી આઘાત સામે તમારું રક્ષણ કરો છો. આત્મપરીક્ષણની પ્રક્રિયા દરમિયાન તમારે સ્વબચાવનાં (Self defence) સર્વ આવરણોનો ત્યાગ કરવો જોઈએ, જેથી કરીને તમે જે કંઈ જુઓ, સમજો તેમાં જેટલું અસત્ય, અવાંછનીય હોય તે બધું આપોઆપ સરી પડે.

(૪) માનસિક સ્તરની શિસ્ત :-

(અ) વિશુદ્ધ સમજણ :-

સાધકે ત્રણ પ્રકારનાં વિષથી સાવધાન રહેવું જરૂરી છે-મત, વાદ અને તુલના એટલે કે કશુંક બનવાની પ્રક્રિયામાંથી મુક્તિ.

જીવનમાં કોઈ ધ્યેય કે આદર્શની શી જરૂર છે ? જીવન તો બસ જીવવા માટે છે. જીવન આપણી આસપાસ અને અંદર વિરાજતા દૈવી તત્ત્વ સાથે સંલગ્ન થવા માટે છે. તમે તમારા સ્વકેંદ્રથી દૂર નીકળી જઈ આદર્શો પાછળ દોડ્યા કરો છો, અને કહેવાતા આદર્શોને તમારી જાત પર લાદવાની નિરર્થક મથામણ કર્યા કરો છો. એ બધી મથામણ છોડી તમે તમારી સ્વની શોધ કરો પછી એને ધીરે ધીરે અનાવૃત્ત થવા દો, ઊઘડવા દો, ખીલવા દો. દરેક સંબંધમાં, દરેક પળમાં તમારા સાચા સ્વને પ્રગટ થવા દો.

તમે તમારા મનને એવી રીતે નિયંત્રિત કરો કે એ ક્યારેય તમારી તુલના બીજાઓ સાથે ન કરે. જો તમે બધો સમય પોતાની જાતથી દૂર ભાગવાની મથામણમાં વ્યસ્ત રહેશો તો તમારી અંદર રહેલા પવિત્ર સત્તત્ત્વને પ્રગટ થવાનો કદી મોકો જ નહિ મળે.

તમને કદાચ એમ લાગતું હશે કે પેલી તમારી માનેલી આદર્શ વ્યક્તિના જેવા બનવાની પ્રક્રિયામાં તમે એની જેમ જ ઘણું મેળવી શકશો-સન્માન,

સત્તા, કીર્તિ, ધન, ઉત્કૃષ્ટ અનુભવો વગેરે, પણ ખરી રીતે તો એ તમારા અહમ્ને પોષતી એક બંધિયાર પ્રક્રિયા છે, જે તમને જીવનના મુખ્ય પ્રવાહથી દૂર લઈ જાય છે. તમે જેટલું વધુ મેળવો છો તેટલા જીવનથી વધુ ને વધુ વેગળા થતા જાઓ છો. તમે જેટલું વધુ મેળવો છો તેટલા આ ભ્રષ્ટાંડમાં પથરાયેલી અમાપ ચેતના અને કાર્યશક્તિની ક્રિયા અને પ્રક્રિયાના ક્ષેત્રમાંથી દૂર ફેંકાઈ જાઓ છો.

સ્વને સમજો અને એ સમજણ દ્વારા શિસ્ત, આંતરિક વ્યવસ્થા અને વિનમ્રતા વિકસાવો જે તમને તણાવમુક્ત સ્વસ્થતા અને સ્વાભાવિકતાનો અનુભવ કરાવશે અને આ અનુભવ તમારી બુદ્ધિને સતેજ બનાવશે.

(બ) વર્તમાનમાં જીવવું :-

આપણે ભૂતકાળના બોજાથી એવા લદાયેલા હોઈએ છીએ કે વર્તમાન તરફ જોવાનો આપણને સમય જ મળતો નથી. આપણે આપણા મનને એવી રીતે તૈયાર કરવું જોઈએ કે બધો વખત એ ભવિષ્યનાં સપનાં જોયા ન કરે અને ભૂતકાળ વિશે વિચાર્યા ન કરે. આવનારી પળને મુક્ત રીતે નિર્દોષ ભાવે, પરિપૂર્ણ રીતે માણવા માટે તમારે આગલી પળમાં અનુભવેલાં દુઃખ કે સુખથી મુક્ત થઈ જવું જોઈએ. જ્યારે તમે પ્રત્યેક પળને પૂર્ણ રીતે, ચોક્કસ રીતે, યથાર્થ રીતે જીવવાની શરૂઆત કરો છો ત્યારે તમારા મનની પીડા દૂર થાય છે.

(ક) પ્રતિક્રિયાનું ક્ષેત્ર સીમિત રાખો :-

તમે તમારા મનને એવી રીતે કેળવો કે એ જુએ બધું પણ ન્યાય ન કરે, નિર્ણય ન સંભળાવે, સાંભળે બધું પણ પ્રતિક્રિયા વ્યક્ત ન કરે. જ્યાં તમે સીધી રીતે સ્વયં સંકળાયેલા હોવ, અને જ્યાં પ્રત્યુત્તર આપવાની કે પ્રતિક્રિયા વ્યક્ત કરવાની તમારી જવાબદારી હોય ત્યાં જ ફક્ત તમારી પ્રતિક્રિયા વ્યક્ત કરો.

મહાત્વાકાંક્ષા, સુરક્ષા અને સલામતીની ઈચ્છા, સત્તા માટેનો આગ્રહ અને અજાણ્યાનો ભય આપણને સતત ઉત્તેજના અને અર્જપાનો અનુભવ કરાવે છે. તે આપણી આસપાસ જાળું ગૂંથે છે. આંતરિક સ્વસ્થતા આપણને ચંચળ બનતાં રોકશે. આ આંતરિક સ્વસ્થતા ત્યારે પ્રાપ્ત થાય જ્યારે આપણે આપણાથી સંપૂર્ણપણે સંતુષ્ટ છીએ, જ્યારે આપણને આપણે જે નથી તે બનવાની ખેવના નથી અને હિંસાના પાયા પર રચાયેલા આ ઉન્મત્ત સમાજ પાસેથી આપણને કંઈ જોઈતું નથી.

(૩) પોતાની સમજણ પ્રમાણે જીવવાની વિનાવિલંબ શરૂઆત :-

ઘણા જિજ્ઞાસુ સાધકોના જીવનમાં સમજણનો ઉદય થાય છે, પરંતુ એ સમજણ બહુ ઓછા સાધકો જીવી જાણે છે. તમને લાધેલું સત્ય, તમને પ્રાપ્ત થયેલી સમજણ જ્યારે તમે જીવી જાઓ ત્યારે જ તમને મુક્તિ મળે. ફક્ત જ્ઞાન મુક્તિ નથી આપી શકતું. આચરણ વગરનું જ્ઞાન વાંઝિયું છે. સમજણ જ્યારે ક્રિયાન્વિત બને ત્યારે જ આમૂલ પરિવર્તન શક્ય બને.

(૫) માનવીય સંબંધોના સ્તરની શિસ્ત :-

(અ) સ્વીકૃતિ :-

સ્વીકૃતિની ભાવના અને શીખવા માટેનું વલણ માણસને પોતાના ગમાઅણગમા, પસંદગી અને પૂર્વગ્રહથી મુક્ત થઈ બીજાનું દષ્ટિબિંદુ ધ્યાનમાં રાખીને જોતાં અને સમજતાં શીખવે છે. વિનમ્રતાના મૂળમાં સ્વીકૃતિ રહેલી છે. સંગ્રહવૃત્તિ, લોભવૃત્તિ પોતાની જાતને બીજા સાથે તુલના કરવાની વૃત્તિ આપણી સમજણ અને પ્રતિક્રિયાને દૂષિત કરે છે. તે આપણને કદી કશું શીખવા દેતી નથી.

(બ) નિર્ભયતા :-

આપણે જ્યારે બીજાના સંગમાં હોઈએ છીએ ત્યારે હંમેશાં એક સહજસ્ફૂર્ત ભયની લાગણી

અનુભવીએ છીએ, કારણ આપણી એવી ધારણા હોય છે, કે બીજાઓ આપણને ઈજા પહોંચાડશે, જખમ આપશે. આ ધારણા આપણને અધીર બનાવે છે. જે માણસ અંદરથી ભયભીત છે, તે ક્ષણમાં આક્રમક બની જાય છે. તમારો ભય તમારી ઉદાસીન, નિષ્ક્રમ, તોછડી રીતભાતમાં વ્યક્ત થાય છે અથવા જેમનામાં ધીરજ અને હિંમત નથી એમનામાં એ નિષ્ક્રિયતા રૂપે વ્યક્ત થાય છે.

માણસ જ્યારે ભયમુક્ત હોય, ધારણાઓ અને અટકળોથી મુક્ત હોય છે ત્યારે જ તાણમુક્ત અને સ્વસ્થ હોય છે. એ માણસ પછી પ્રત્યેક સંબંધમાં ધોધમાર વરસતો હાજરાહજૂર હોય છે. આવી વ્યક્તિ માનવીય સંબંધોમાં સર્જતાં આનંદ અને વેદનાનાં સંવેદનો ભરપૂર રીતે માણતાં માણતાં જીવે છે ને માણે છે. એ જેટલો સૌની સાથે રહે છે એટલો પોતાની સાથે પણ રહે છે. એની આ સ્વસ્થ આરામદાયક અવસ્થા એને સમતોલ રાખે છે અને એના પ્રેમની સુગંધી બધે ફેલાવે છે.

(ક) કલ્પનામુક્ત સંબંધ :-

તમે જો કોઈ એક વ્યક્તિ વિશે એક ચોક્કસ ખ્યાલ બાંધી લો તો પછી તમારા મનમાં એના વિશે એક અભિપ્રાય રૂઢ થઈ જશે. પછી તમારું એની સાથે મિલન કદી શક્ય નહિ બને. આપણે એટલા બધા સ્વકેંદ્રી છીએ કે આપણે જીવનમાં કશાયની તરફ તટસ્થતાથી જોઈ શકતા નથી. સ્વકેંદ્રી માણસ ક્યારેય કોઈની સાથે સાચો સંબંધ બાંધી શકતો નથી કારણ એ હંમેશાં પોતાના ગમાઅણગમા, વિચારો અને લાગણીઓમાં ગળાડૂબ હોય છે. એ પોતાના અહમ્ને પંપાળ્યા કરે છે. પરિણામે સંબંધ પાંગરતો નથી.

પોતાના વિશે અને બીજાઓને વિશે અભિપ્રાય બાંધવાને બદલે આપણે મુક્ત બનીને જીવતાં શીખવું જોઈએ. સતત બદલાતા જતા જીવનપ્રવાહ સાથે

તાલ મેળવી સ્વીકૃતિની ભાવના કેળવવી જોઈએ. એમ થશે તો પછી આપણને કોઈ ભય નહિ સતાવે.

(૩) પ્રારંભ-મુક્ત સંબંધ :-

જો સંબંધની સફળતા વિશે ખાતરી ન હોય તો માનસિક સ્તરે સંબંધ બાંધવાનો સામે ચાલીને પ્રારંભ કરવો યોગ્ય નથી. પ્રારંભ થતાં હક્કદાવા રજૂ થાય છે ને આમ અજાણતા જ આપણે આપણા મનમાં વ્યથા અને વેદનાનાં બી વાવીએ છીએ. બીજાના જીવનમાં દખલ કરતાં આપણી જાતને રોકવી જોઈએ.

(૪) કશું માગો નહિ, કશું નકારો નહિ :-

જીવન જેવું સામે આવે એવું જીવતાં શીખો. ન કશી અપેક્ષા રાખો કે ન કશાયનો અસ્વિકાર કરો. તમે સ્વેચ્છાએ લોકોને મળો છો. એમની વિશિષ્ટ જીવનશૈલીને, એમના સ્વભાવને, એમની આદતને સ્વીકારો છો, સહન કરો છો. તમે જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ સાથે સંબંધ બાંધો છો ત્યારે એ વ્યક્તિને એના બધા ગુણદોષો સાથે સ્વીકારો છો અને જ્યાં સંપૂર્ણ સ્વીકૃતિ છે ત્યાં પ્રતિક્રિયા હોતી જ નથી.

(૫) જીવનના પ્રવાહ સાથે વહેવું :-

જીવવું એટલે સંબંધાવું. સંબંધો ઘણા પ્રકારના હોય છે. જાત સાથેનો સંબંધ, શરીર સાથેનો સંબંધ, આપણી આસપાસ રહેલાં તત્ત્વો સાથેનો સંબંધ, કુટુંબ સાથેનો સંબંધ, અન્ય લોકો સાથેનો સંબંધ. જીવવું એટલે આ બધા સંબંધોમાંથી પસાર થવું. ઘણીવાર આપણા આ સંબંધોમાં અટવાઈ જઈએ છીએ અને પરિણામે જીવનનો પ્રવાહ રૂંધાય છે. જિજ્ઞાસુ સાધકે પળવાર થોભીને જીવન પ્રવાહ ક્યાં રૂંધાય છે તે શોધી કાઢવું પડશે.

આપણા અર્ધજાગૃત મનમાં એટલા બધા અણગમા સંચિત છે કે આપણે તટસ્થ રીતે કશું જોઈ કે સાંભળી શકતા નથી. આપણા ગમા-

અણગમા અંધ હોય છે. એ આપણને સમગ્ર રીતે કશું જોવા જ દેતા નથી.

બીજા લોકો આપણા વિચારો સ્વીકારે અને એમને અનુસરે એવો દુરાગ્રહ અન્યો સાથેના આપણા સંપર્ક, મિલનમાં અવરોધ ઊભો કરે છે. આપણને જો એક વખત સમજાઈ જાય કે વિચારવાની પ્રક્રિયા વારંવાર થતી પ્રક્રિયા છે, અને વિચારો એ સ્મૃતિની, શરીરના રૂઢ થયેલા ગુણધર્મોની, પ્રતિક્રિયા માત્ર છે. આપણે જેને આપણા કહીએ છીએ તે વિચાર ખરેખર આપણા નથી. તો પછી પેલો દુરાગ્રહ નહિ રહે કે ‘આ મારા વિચારો છે અને બીજાઓએ એમને સ્વીકારવા જોઈએ.’

બીજાઓ પ્રત્યેની આપણી આસક્તિ આપણને જીવનના વહેણ સાથે મુક્ત રીતે વહેવા દેતી નથી. શરીર મર્ત્ય છે, નશ્વર છે અને ગમે તે પળે એનો નાશ થઈ શકે છે, એ સમજણ આપણને આસક્તિ મુક્ત બનાવે છે.

સંબંધો તો આત્મશોધ કરવાની તક પૂરી પાડે છે. જિજ્ઞાસુએ દિવસ રાત એ જ જ્ઞાનનું નિરીક્ષણ કરવાનું છે કે કઈ જગ્યાએ એ સંબંધમાં અટવાઈ જાય છે, ક્યાં ટેવવશ પ્રતિક્રિયા વ્યક્ત કરે છે અને ક્યાં બેધ્યાન બની જાય છે.

સાધના અંગે કેટલાંક સૂચન :-

મનના બધા નકારાત્મક ભાવો જેવા કે આત્મદયા, ચિંતા, ઉદાસીનતા, નિરાશા, હતાશા, ગમગીની, વિષાદ એમનો મનમાં પ્રવેશ ન થાય એ વાતનું ધ્યાન રાખવું કારણ એ નકારાત્મક ભાવો અને નકારાત્મક વિચારો તમારી જીવનશક્તિને ક્ષીણ કરે છે અને તમને ખૂબ નુકસાન પહોંચાડે છે.

માણસનું મન એક મશીન છે, (Hard disc) જેમાં ભૂતકાળનો વાસ છે, જેમાં અનેક સામાજિક, કૌટુંબિક અને ધાર્મિક અભિસંધાનો રહેલાં છે જે બધાં માણસના મનમાં ઈચ્છા જાગૃત થતાં જ
(અનુસંધાન પૃ. ઉપર ૧૯ ઉપર)

(ગતાંકથી આગળ)

શ્રીઉપાસની મહારાજનું શરીર બહુ સ્થૂળ હતું. જાડું હતું. ઉપર ચડાવી દીધા પછી તો કંતાન કાઢી નાખ્યું એમણે. પછી પેલું દાદરની ઉપર ઢાંકણું હોય, વાસી દેવાનું, મેં તે વાસી દીધું. દાદર, બારી બધું વાસી દીધું, પછી બેઠો હું. ને કંઈ ખાવા-બાબાનું મૂકી રાખેલું, ઘેરથી લાવેલો તે, રોટલો હતો, શાક હતું ને દૂધ. એમણે તો કંઈ ખાધું કર્યું નહિ. પાણી પીવાનું આપ્યું તે પીધું. દૂધેય ના પીધું, રોટલોય નહિ, કાંઈ નહિ. મને કહે, 'તું ખાઈ જા.' મારાથી તો કંઈ એટલું બધું ખવાય નહિ. હું તો બહુ ઓછું ખાતો ત્યારે. (મહારાજ) જરાક ખાઈને કહે, 'ગાયને ખવડાવી આવ અને ગાયનું મોઢું ધોઈને આવજે.' પછી ગાય ખોળવી પડી. કોને ત્યાં ગાય છે તે આપણે કેવી રીતે જાણી શકીએ ? ગમે તેમ નાખી કે બીજાને આપી ન દેવાય. એણે કહ્યું તે પ્રમાણે જ કરવું પડે, કાયદો એવો અમારો. અત્યારે કોઈ પાળે નહિ. કહ્યા પ્રમાણે કોઈ પાળનારા નહિ. આજે બધા અમસ્તા લઈ મંડેલા, પણ અમારે તો તે કહે તે પ્રમાણે જ કરવાનું એવો કાયદો. શાક, આ-તે બધું દઈ દીધું. અને પછી તપેલીમાં દૂધ મૂક્યું તે ગાયને પિવડાવી દીધું. તેઓએ કહ્યા પ્રમાણે પછી ગાયનું મોં-બો ધોયું, પગે લાગીને પછી આવ્યો. પછી મને કહે, 'હવે તું સૂઈ જા.' સૂવાથી ઊંઘ તો આવે નહિ. તેઓ ઘડીકમાં આમ જાય ને ઘડીકમાં આમ જાય, ને મેં પેલાં બધા ટટ્ટીને-એકીને માટે વાસણ મૂક્યા તેમાં જાય નહિ અને અહીં-તહીં એકી કરે. અહીં જાણે કે કેટલી બધી વાર બેકી કરી એમણે, ખાય-પીવે કંઈ નહિ. બે દિવસ પાણી પીધું, પછી પાણીએ છોડી દીધું અને એટલી બધી વાર ટટ્ટી જાય કે બધું હું સાફ કરું કારણ કે ગંદું તો રખાય નહિ ! પારકે ઘેર રહીએ આપણે એટલે

બધું સાફ કરું. એક બે વાર કહી જોયું ખરું, પ્રાર્થના કરીને કે, 'પ્રભુ, આ બધી સગવડ મૂકી છે તો અહીં કરો તો સારું.' પણ તે માને નહિ કંઈ. હવે એ તો કેટલો બધો કંટાળો આવે, આપણા જેવા માણસને એ સેવા કરવી બહુ દુર્લભ છે. થાય નહિ માણસથી, જ્યાં સુધી આપણને એના પરત્વે ભક્તિ જાગી ન હોય ત્યાં સુધી.

પછી પાંચ છ દિવસ થઈ ગયા પછી મહારાજ કહે કે, 'ખાવું છે.' રાત્રે હોં, પણ જુઓ ખુબી સાહેબ ! રાત્રે-મધરાત્રે બાર ને એકની વચ્ચે કહે, 'ખાવાનું લાવ.' તે વખતે અમારે તો આપવું જ જોઈએ, અમારો તો કાયદો એવો. હું સાંજે ઘેર તો જમું નહિ તેથી ઘેરથી મારું ખાવાનું અહીં લઈ આવું-મહારાજ પાસે. મને એમ ખરું કે ગમે ત્યારે ખાવાનું માગે તો આપણે શું આપીએ ? આ લોકોનું કશું ઠેકાણું નહિ. મને તો ગુરુમહારાજે હુકમ કરેલો કે, 'સાલા, તારે ગૃહસ્થી તરીકે રહેવાનું છે.' એટલે હું તો ગમે તેમ વર્તતો નથી, ગુરુમહારાજનો હુકમ એટલે. કેમ કે ગમે તેમ વર્તીએ તો તો કોઈ આપણને સંઘરેય નહિ ને કોઈ ભાવેય ન રાખે ને રામ તારી માયા ! આ તો બધાની સાથે હળીમળીને પ્રેમથી રહું છું તે રહેવા દે, બાકી અમારા વેશ પ્રમાણે જો વર્તુ-અવધૂતના વેશ પ્રમાણે, તો કોઈ પાસેય ના આવે.

હવે, મારે જમવાનું છે તે હું ત્યાં લઈ જઉં-બાપજી પાસે, બહુ ભૂખ લાગે ત્યારે ખાવા માટે. એટલે એમ ને એમ ઢાંકીને રાખી મૂકું. પછી ખાવાનું માગ્યું એટલે મેં તો લઈને આપ્યું. ત્યારે કહે, 'સાલા આ તો તારું છે, મારા માટેનું લાવ.' ઓ તારી ! એને માટેનું તો ઘેર મારે જઉં ત્યારે. લગભગ અડધો-પોણો માઈલ મારું ઘર દૂર. હું ઊતર્યો ઝપાટાભેર ને દોડતો દોડતો શ્વાસભેર ગયો. મારી બાને સાંકળ

ખખડાવીને ઉઠાડી. તે બોલી, ‘અત્યારે શું છે મારા રડ્યા ?’ મેં કહ્યું, ‘બા, ખાવા માગે છે-મહાત્મા.’ તેણી બોલી, ‘તારા મહાત્માય મૂઆ તારા જેવા અક્કલ વગરના છે.’ બે ચાર ચોપડી દીધી. તેણીએ મેં કહ્યું, ‘એમ ના કહીશ. જે હોય તે મને આપી દે.’ એટલે રોટલો, શાક ને એ બધું હતું, દૂધ તો હતું નહિ રાત્રે, પણ દાળ પડેલી હતી. મગની દાળ મહી લસણ નાખી અને કરેલી-રોટલાની સાથે ખાવા, તે લાવ્યો અને બાપજીને આપ્યું. ખાધું એમણે તો. ખાધું ને પછી મને કહે, ‘જા, હવે પાન લઈ આવ.’ ઓ તારી ! અત્યારે કેવી રીતે, રાત્રે એક વાગ્યે પાનની દુકાન ક્યાં હોય ? પછી વિચાર કર્યો કે, ‘સાલુ સ્ટેશન પર હોય. મેલ (ગાડી) આવ-જાવ કરે એટલે ત્યાં અગાડી હોય દુકાન, ત્યાં જવા દે.’ પાછો દોડતો-દોડતો ગયો ઝપાટાભેર. મને મનમાં થયું, ‘લેવા દેને બે-ત્રણ પાન. ‘ફરીથી લાવ’ એમ કહે તો એટલે હું ચારેક પાન લઈ ગયો. મહારાજને માટે. ખાધું નહિ પાન એમણે તો, લઈને નાખી દીધું એક તો. પછી કહે, ‘બીજું લાવ, તે તૂં ખાઈ જા.’ તે આપણે ખાધું. ત્રીજું માગ્યું તે એમણે ખાધું. ચોથું તો કંઈ માગ્યું નહિ. મતલબ કે બધું એમનું કોઈ બુદ્ધિપૂર્વકનું મળે નહિ.

એક વખત કહે કે, ‘માલપૂડા લાવ.’ હવે એમ તો કહેવાય નહિ કે, હું ગરીબ માણસ ક્યાંથી લાવું? લાવવા જ જોઈએ અમારે તો. પછી હું તો ગયો સંતરામ મહારાજમાં. અમારે ત્યાં સંતરામ મહારાજનું મોટું મંદિર છે. મહારાજને પગે લાગ્યો. મને ઓળખે, મહારાજની સાથે મારે સંબંધ સારો. મેં કહ્યું, ‘ઓલિયા આવ્યા છે ને માલપૂડા માંગે છે’ તો કહે, ‘આપણે સવારે જ કર્યા છે. છે હજુ, લઈ જા થાળી ભરીને.’ મેં કીધું, ‘થાળી ભરીને શું કરે?’ તો કહે, ‘લઈ જા.’ હું લઈ ગયો થાળી ભરીને, પછી પોતે (મહારાજ) ખાધા અને કહ્યું, ‘માલપૂડા સારા કર્યા છે.’ મેં કહ્યું, ‘આ તો સંસ્થાના છે,

સંતરામ મહારાજને ત્યાંથી.’ એ ત્રણ વખત ખાધા. પણ પેલું પાંચ દિવસ ખાતા ન હતા ત્યારે ટટ્ટી ગયા-ટટ્ટી ગયા. એટલું બધું ટટ્ટી ગયા કે મારો વાળી-વાળીને ડૂચો નીકળી ગયેલો, પણ આ ખાધું તે પછી બિલકુલ નહિ, રામ તારી માયા. એકીયે ના જાય ને ટટ્ટીયે ના જાય. મારું બેટું જુઓ આ ખૂબી !

પછી તે મને કહે, ‘હવે મારે જતા રહેવું છે અહીંથી.’ મેં કહ્યું, ‘અત્યારે દિવસે ના બને પ્રભુ, આ મુસલમાનોનો લત્તો છે, એટલે હું તમને સાંજે અથવા તો વહેલી સવારે લઈ જઈશ. પહેલા ઘોડાગાડીનું બધું નક્કી કરી આવું. આટલું મારે કહેવું પડે છે, માફ કરજો. આપના હુકમ પ્રમાણે જ મારે વર્તવું જોઈએ પણ આ પારકાંને આધીન છુંને હું, બીજાને ત્યાં હું છું, મારું ઘર નથી આ, નીકર તો લઈ જાત તમે કહો ત્યારે.’ પછી કહે કે, ‘સારું ત્યારે.’ માની ગયા. તે તો કહે, ‘સવારે પાંચ વાગ્યે લઈજા, એમ નહિ, આઠ વાગ્યે લઈજા સવારે.’ પછી મેં કહ્યું, ‘સારું પ્રભુ, એમ કરો.’ એમના કહેવા પ્રમાણે જ આપણે કરવું પડે. ત્યાં બીજો વિકલ્પ નહિ કે બીજી સલાહ-સૂચનાય આપણાથી અપાય નહિ ત્યાં. અહીં તો બધા હજાર સલાહ સૂચના આપી દે છે, મને હોં ! હું કોઈને આપતો નથી. પણ મને સલાહ આપનારા ઘણાં મળે છે બધા. હશે, ચાલો ભાઈ સારું.

એટલે હકીમ સાહેબને વાત કરી કે, ‘આવું કહે છે મહારાજ.’ તો તે કહે કે, ‘પેલું કંતાન તે વિંટાળેલું તે વિંટાળજેને. હવે અહીંથી જતા જ રહેવાના છે તો પછી શું વાંધો ? કંઈ વાંધો નહિ. એ તો હું બધાને કહી દઈશ, સમજાવી દઈશ.’ પછી હું ગાડી લઈ આવ્યો, છેક દાદરના બારણા સુધી ગાડી ઊભી રાખીને પછી મહારાજને પગે લાગ્યો ને પ્રાર્થના કરી કે, ‘આટલું પ્રભુ કૃપા કરીને વીંટી લો તો મોટી મહેરબાની થાય તમારી, પછી જેવી તમારી મરજી.’

વીંટી લીધું એમણે તો. પછી ધીરે રહીને બેસાડી દીધા અંદર ને હું બહાર બેઠો. જોડે આપણાથી ના બેસાય, અદબ રાખવી પડે સાહેબ ! આજે તો કોઈ અદબમાં માને નહિ આજકાલનાં લોકો તો. એમને અંદર જ બેસાડ્યા અને હું પેલો ગાડી હાંકેને, તેની જોડે બહાર બેઠો. પછી મને થયું, ‘હવે ક્યાં લઈ જવા ?’ કઈ દિશામાં તેને લઈ જવા તે શી ખબર આપણને ? મેડા ઉપર તો કંઈ મેં પૂછેલું નહિ ને અક્કલ ચાલેલી નહિ. આહુંઅવળું કંઈ પૂછીએ ને કંઈક ગુસ્સે થઈ જાય તો ? ઘોડાગાડીમાંથી બહાર નીકળ્યો હું તો. મારા મનમાં થયું કે, ‘આ ઉત્તરસંડાની સડકે લઈ જવા દો.’ એટલે નડિયાદથી વડોદરા બાજુની સડક આવેને, એ બાજુએ. પછી અડધોક માઈલ જેવા ગયા હોઈશું કે ગાડી ઊભી રખાવી. ઊતરી ગયા અંદરથી એમની મેળે. હુંયે ઊતરી ગયો. ગાડીવાળીને મેં કીધું, ‘જા તું જા. પૈસા પછી હું તને આપી દઈશ.’ ગાડીવાળો તો એળખે મને. પછી હું મહારાજની જોડે ગયો થોડે સુધી. થોડે સુધી ચાલ્યો પછી કહે કે, ‘મારે ઘેર ચાલ.’ મેં કહ્યું, ‘ક્યાં અગાડી તમારું ઘર પ્રભુ ?’ તે કહે, ‘સાકોરી.’ સાકોરી-બાકોરી આપણે તો કંઈ જાણેલું નહિ. તેઓ કહે, ‘મારા શરીરનું નામ ‘ઉપાસની મહારાજ’, ત્યારે મને ખબર પડી કે આનું નામ ‘ઉપાસની મહારાજ’ છે.

એટલે આની પાછળનો કહેવાનો હેતુ એ છે કે આવા માણસોની પ્રેમભક્તિ ભાવે શુશ્રૂષા કરવી-સેવા કરવી એ સહેલું કામ નથી. અક્કલ ગમે તેટલી વાપરો તોય એનો મિજાજ બધો સાચવવો આપણા માટે બહુ સરળ નહિ-બહુ સહેલું નહિ. બહુ અઘરું. આપણને એમાં બહુ ઝાઝી ગતાગમ ન પડે. (પૂર્ણ) ટેપવાણીના આધારે,

પ્રેષક : ડૉ. મનસુખભાઈ પટેલ, સુરત

સાધના...(અનુસંધાન પૃ. ૧૬નું ચાલુ)

ક્રિયાશીલ બને છે અને એની સાથે સંકળાયેલા વિચારો માણસના રાસાયણિક બંધારણ અને જ્ઞાનતંતુઓ પર તાણ અને દબાણ ઉત્પન્ન કરે છે. સાધકને જ્યારે આ વાત સંજ્ઞાય છે ત્યારે એ મનનો ખૂબ સમજપૂર્વક ઉપયોગ કરે છે.

વારંવાર ભૂતકાળ વિશે વિચારવામાં અને ભવિષ્યની ચિંતા કરવામાં મન પુષ્કળ શક્તિ ખર્ચી નાખે છે. આપણે મન સાથે મૈત્રી કરવી જોઈએ. એની સાથે જોર જબરજસ્તીથી નહિ પણ ફોસલાવીને પટાવીને કામ લેવું જોઈએ.

તમે જ્યારે સાવ એકલા હોવ ત્યારે પણ મનમાં વિચારો કરી શક્તિ ખર્ચી નાખો છો. નિરર્થક બબડાટ અને અર્થહીન વિચારોથી તમારા મનને મુક્ત રાખો.

કોઈ પણ કામ માનસિક તાણ હેઠળ, કૂલેશ અને કલહયુક્ત વિસંવાદી મનોદશામાં કરવામાં આવે તોપણ શક્તિ વેડફાય છે. જ્યારે તમે તમારા મનના એક અંશને દબાવીને બીજા અંશ દ્વારા પ્રાપ્ત પરિસ્થિતિનો સામનો કરો છો ત્યારે તમારી શક્તિ બે ભાગમાં વિભાજિત થઈ જાય છે અને બબ્બે મોરચે એનો ક્ષય થાય છે.

સાધના વખતે માણસે પોતાના જીવનમાં કઈ કઈ બાબતો અગ્રતાક્રમે છે, તે શોધી કાઢવું જોઈએ. પછી એ ક્રમ પ્રમાણે તે તે કામ માટે જોઈતો સમય અને શક્તિ ફાળવવાં જોઈએ. સામાન્ય રીતે આપણે આપણી મોટા ભાગની શક્તિ ગૌણ અને બિનજરૂરી બાબતો માટે વેડફી નાખતા હોઈએ છીએ. સમય અને શક્તિની આ અપરાધી બરબાદી દિવસને અંતે તમને થકવી દે છે. (સંપૂર્ણ)

પ્રેષક : શ્રી કરશનભાઈ પટેલ (સુરત)

સંદર્ભ : ‘સ્વકેળવણી વિશે વિમલાજી’, પ્રાપ્તિ સ્થાન : વિમલ પ્રકાશન ટ્રસ્ટ, વિમલ સૌરભ, વાણિયાવાડી, શેરી નં. ૯, રાજકોટ પીન-૩૬૦૦૦૨ ફોન : ૦૨૮૧-૨૩૬૫૨૭૯

(૧)

સૂધું સમઝી સુખિયો થા, મૂકી આપ ઈશ્વરમાં જા,
ધર્મ, અર્થ, મોક્ષ ને કામ, એ માયાને પગ મૂક્યા ઠામ.
નિસ્પૃહી તે નિરાળો રહે, અખા લાલચિયો લીધે વહે.

શબ્દાર્થ : સૂધું-શુદ્ધ-આત્માનું સ્વરૂપ, આપ-અહંભાવ.

આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ સમજી, અહંભાવનો ત્યાગ કરી, ઈશ્વરમાં એકરૂપ બની જવાથી પરમ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે. ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચાર પુરુષાર્થ તો માયાને પ્રવેશ કરવાના સાધનો છે. જે નિ:સ્પૃહી છે તે એનાથી દૂર રહે છે, પણ જે લાલચું છે તે એને મેળવતો જાય છે, તેમ તેમ તેની પાછળ વધુ ને વધુ ઘસડાતો જાય છે.

(૨)

જો ઊપજે તો ભલો વૈરાગ, બીજા કૃત્યોનો ન છબે પાગ,
હેલામાં હરિ પામે વેદ, જો ઊપજે સાચો નિર્વેદ.
જ્યમ ફૂલ પાછળ ફળ નિદાન, ત્યમ અખા વૈરાગ્ય તે પરમ નિધાન.

જો વૈરાગ્ય ઊપજે તો તે લાભદાયક છે. ધર્મનાં બીજાં કૃત્યો-તપ, તીર્થ, બાહ્યાચાર-ને તેના જેટલી સફળતા મળતી નથી. સાચો વૈરાગ્ય ઊપજે તો સહેલાઈથી હરિને પામી શકાય. ફૂલની પાછળ ફળ ચોક્કસ આવે છે, એમ વૈરાગ્યની મદદથી હરિને મેળવવામાં પૂરેપૂરી સફળતા મળે છે.

(૩)

એમ સમઝ્યે નર પામે પાર, જે મુજ પહેલો હુતો કિરતાર,
મુજ જાતે રહે છે તે હરિ, વચ્ચે હું રહ્યો માથે કરી.
અખા એમ વિચારી રહે, શીશ પોટલો નાખી દે.

મારા પહેલાં આ સૃષ્ટિના કર્તા-કિરતાર-પરમાત્મા હતા. મારા પછી પણ પરમાત્મા રહેશે અને અત્યારે રહેલા છે. પરંતુ તેની અને મારી વચ્ચે તેનાથી મને દૂર રાખનાર દેહ અહંભાવ છે. આમ વિચારી તેં સ્વીકારેલો સઘળા કર્તૃત્વનો પોટલો ફેંકી દે.

(૪)

ગોળે મરે કાં શોધે વખ ? તપી ભમી પામે દખ ?
કરતા ફરતાં દીસે ઘણાં, જ્યમ તાતી વેળુમાંહી યણા.
અખા ઊડી તે અળગો પડે, જો વસ્તુ વિચાર સદ્ગુરુથી જડે.

ગોળથી મરવા જેવો સરળ ઉપાય ક્રિયાકાંડ વગરનો પરમતત્ત્વનો અનુભવ કરવા માટેનો છે, તો પછી તપી-ભમી એટલે કે તપ-તીર્થ કરવાની ને દુ:ખી થવાની ક્યાં જરૂર છે ? કઢાઈમાં ગરમ રેતીમાં શેકાતા ચણાની જેમ લોક સંસારમાં દુ:ખ ભોગવે છે, પરંતુ શેકાતા ચણામાંથી ઊડીને બહાર પડતા ચણાની જેમ સદ્ગુરુ પાસેથી પરમતત્ત્વને ઓળખવાની સમજ પ્રાપ્ત થાય તો તે સંસારનાં દુ:ખોમાંથી છૂટી જાય છે.

(૫)

ભૂમિ-ભાંડ એક જોતાં સરું, લાગ્યો અગ્નિ કહાવ્યું ઠીકરું,
ત્યમ જીવ-શિવ વસ્તુ-ગત્ય એક, અહંતા કેરી લાગી ટેક.
અખા જીવ અહંતાનો ભાગ, ઉજ્જવળમાં જ્યમ કાળો દાગ.

(ભૂમિ-માટી, ભાંડ-વાસણ)

માટી અને તેના બનેલા વાસણનું મૂળ રૂપ એક જ છે. અગ્નિમાં તપ્યા પછી વાસણમાંથી જે ભાગ છૂટો પડે તે ઠીકરું કહેવાય છે. તેવી રીતે શિવ અને જીવ એ બંને વસ્તુત: બ્રહ્મ જ છે પણ માયાના આશ્રયે જીવ શિવથી છૂટો પડી અહંતાનો ભાગ બની જાય છે. અહંતાને કારણે સફેદ વસ્ત્રમાં પડેલા કાળા ડાઘાની જેમ કલંકરૂપ બની જાય છે.

(૬)

હરિજન સ્વે હરિ, નહિ માનવી, જ્યમ સલિતા ભળી જાહવી.
તેહની નિંદા કરતાં કૂટ નિજ આતમ-શું પડશે ત્રૂટ્યે.
હરિજન સર્વાંગે હરિ વડે, અખા વેલો તાણ્યો આવે થડે.

બીજી નદી ગંગામાં ભળે એટલે એ ગંગા બની જાય છે તેમ હરિનો જન માનવી ન રહેતાં સ્વયં હરિ બની જાય છે. વેલાથી થડ સંપૂર્ણ છવાઈ જાય છે તેમ.

‘છપ્પા’, પૃ. ૧૧, ૧૪, ૧૭, ૧૯, ૨૫

પૂજ્ય શ્રીમોટાની પધરામણી, શ્રી જે. ડી. પટેલ મારબલવાળાના નિવાસસ્થાન, પંચશીલ સોસાયટી, અમદાવાદ-૧૪ ખાતે સને ૧૯૭૬માં નિમિત્તયોગે થવાની હતી. પરંતુ તેમનાં ધર્મપત્ની શ્રીમતી ઈદુબહેનનો તે સામે ઘણો ઘણો વિરોધ હતો. કેટલાંક વર્ષ બાદ પૂજ્ય શ્રીમોટાના દીક્ષાદિન વસંતપંચમીનો ઉત્સવ એ પરિવારના યજમાનપદે યોજાયો હતો. ઉપસ્થિત સ્વજન સમુદાયને શ્રીમતી ઈદુબહેને સંબોધન કરતાં એ ઘટનાનું વિસ્તૃત વર્ણન કર્યું હતું. જુલાઈ, ૧૯૮૮ના હરિભાવમાં એ પ્રવચનનું પ્રકાશન કરાયું હતું. તેમના ૮૦મા જન્મદિન (૨૨-૫) નિમિત્તે ‘હરિભાવ’ના આ અંકના પ્રકાશનમાં એ પરિવારનો સહયોગ હોઈ એ લેખને સાદર પુનઃપ્રકાશિત કરાયો છે. સંપાદક)

શ્રીમોટાએ મારા જીવનમાં અને મારા કુટુંબમાં પ્રવેશ કર્યો તે ઘટના અદ્ભુત, રહસ્યમય અને રોમાંચકારી છે. તેનું નિમિત્ત બનનાર આપણા સ્વજન શ્રી શશિકાંતભાઈ પટેલ છે. શ્રીમોટાને મારે પંચશીલમાં લઈ જવા છે, એમના આ કથને અમારા ઘરને નિમિત્ત બનાવ્યું. વાત તો બહુ લાંબી છે, પરંતુ સમયની મર્યાદાને કારણે હું ટૂંકમાં જ પતાવીશ. જૈનકુટુંબમાં મારો જન્મ હોવાને કારણે જૈનધર્મના સંસ્કારની ઊંડી છાપ હતી. સાધુસંતોને સ્પર્શ કરાય જ નહિ. જ્યારે અહીંયાં તો તદ્દન ઊંધું જ હતું. પૂજ્ય શ્રીમોટાનાં દર્શન તો અનેકવાર કર્યા હતા, પરંતુ એ તો ફક્ત એક વહેવાર સાચવવા પૂરતું. કંઈ જાણવાની ઉત્કંઠા ન હતી કે એની પાછળ કોઈ ભાવ, સંબંધ કશું જ નહિ. ફક્ત ચીલેચલુ વહેવાર. આ સંજોગોમાં અને મનની ઊભી કરેલી આ માન્યતાઓમાં શશિકાંતભાઈએ મારા પતિ જયંતીભાઈની પરવાનગી લીધી. ખૂબ જ સાહજિકતાથી જયંતીભાઈએ હા કહી. તે જ દિવસે સાંજે જયંતીભાઈએ મને જણાવ્યું કે, ‘મોટા આપણે ત્યાં આવવાના છે અને મેં હા કહી દીધી છે.’ એ સાંભળતાની સાથે જ હું મારા મનનો સંપૂર્ણ કાબૂ ગુમાવી બેઠી અને મેં મારો વિરોધ સખત શબ્દોમાં જાહેર કર્યો. મને સમજાવવાની બધી જ કોશિશ

નિષ્ફળ ગઈ. મારી તો એક જ દલીલ હતી કે જે વ્યક્તિને હું સંત તરીકે માનતી જ નથી તેમનો પ્રવેશ હું મારા ઘરમાં કદી નહિ થવા દઉં. હું એમને કોઈ પણ રીતે સ્વીકારવા તૈયાર નથી. શશિકાંતભાઈના ગુરુ છે, એટલે મારે પણ એમને ગુરુ તરીકે સ્વીકારવા એ તો કોઈ પણ સંજોગોમાં બનશે જ નહિ. મારો વિરોધ સતત ચાલુ રહ્યો. છેવટે એવું નક્કી કર્યું કે મોટા આવે ત્યારે એ દિવસે મારે ઘરની બહાર રહેવું, પરંતુ મોટા તો આવશે જ એવું જયંતીભાઈ સ્પષ્ટપણે માનતા હતા. મે મહિનાના દિવસો હતા. ગરમી પણ ખૂબ હતી. પૂજ્ય શ્રીમોટા ત્રીજી તારીખે આવવાના હતા એના બદલે બીજી તારીખના રોજ સાંજે ચાર વાગ્યે આવશે એવું શશિકાંતભાઈએ જણાવ્યું અને મારો ગુસ્સો કાબૂ બહાર ગયો. મને થયું કે મોટાનો રાજામહારાજા જેવો ઠાઠ, એમની પાછળ એમના અનેક સેવકો-જમાડવાની વ્યવસ્થા, સુવડાવવાની વ્યવસ્થા ઉપરાંત બીજા દિવસની બધી જ તૈયારી કરવાની અને મગજમાં જે વિચારોનું ઘમસાણ ચાલ્યું, પરંતુ એ જ દિવસે સવારે એક બીજી બીના બની ગયેલી. તારીખ બીજીની સવારમાં ચીમનભાઈ મહાજનને કોઈક આંગળી ચિંધીને અમારું ઘર બતાવે છે અને એ જ સમયે હું બહાર આવીને જયંતીભાઈને

કહું છું કે ચા તૈયાર છે ચાલો અને બીજી બાજુ ચીમનભાઈ મને જોઈને કહે છે કે અહોહો ઈંદુ, આ તારું જ ઘર છે ? તું અહીંયાં જ રહે છે ? મને થયું કે ચીમનભાઈ જેવા માણસ અનેક પુસ્તકોના ભંડારી સવારના પહોરમાં મોટાની પાછળ ઘેલા થઈને ફરે છે, એટલે મારાથી સહજ રીતે બોલાઈ ગયું કે શું તમે પણ ચીમનભાઈ મોટાની પાછળ ગાંડા છો ? ચીમનભાઈને તરત જ ખ્યાલ આવી ગયો કે મોટાના આ કોઈ વિરોધી લાગે છે. એમની સ્ટાઈલથી ધીરે ધીરે પગથિયાં ચડ્યા ત્યાં સુધી તો હું ત્યાં જ ઊભી રહી. અને હું કાંઈ પણ બોલું તે પહેલાં તરત જ મને કહ્યું કે બહેન મારે પહેલાં ચા પીવી છે. ચા તો તૈયાર જ હતી એટલે મેં કહ્યું કે ચા તૈયાર જ છે. પરંતુ સવારના પહોરમાં તમને પણ મોટાનું ઘેલું લાગ્યું છે ? એવી કઈ મહાન હસ્તી છે કે જેની પાછળ તમે બધા ફર્યા કરો છો. ચા પી લીધા પછી તરત જ મને કહ્યું કે મારી જિંદગીમાં હું કોઈ દિવસ મોટાની આવવાની તારીખ ભૂલ્યો નથી. આજે તારે ત્યાં આવવાનું કંઈક નિમિત્ત હશે, જેથી એક દિવસ વહેલો આવી ગયો. મને કહે કે એક કામ કર. આજથી તું મૌન પાળી લે. મેં કહ્યું કે એ તો કોઈ કાળે શક્ય નથી. પછી કહે કે સારું, મોટા આવે ત્યારે બીજું કશું જ કામ કરવાનું નહિ. તારે એમની સામે જ બેસી રહેવાનું. મને થયું કે મોટા આવે જ નહિ એના માટેનો આ વિરોધ ચાલી રહ્યો છે અને તમે મને મૌનની અને સામે બેસી રહેવાની એવી સલાહ આપ્યા કરો છો ! આ કશું જ મારા માટે શક્ય નથી. ચીમનભાઈ કહે કે તું એમ.એ.માં હતી ત્યારે તું જે મંગાવે એ બધી જ ચોપડીઓ હું લાવી આપતો હતો. મેં તારું આ કામ કર્યું છે તો તું મારી આટલી પણ સલાહ નહિ માને ? જયંતીભાઈ સાથે ચર્ચા કરવાની તો

અસ્થાને જ હતી કારણ કે એ તો મોટાને લાવવા માટે ખૂબ જ મક્કમ હતા. હું પ્લાનિંગ કરું કે સવારમાં મોટા આવે એ પહેલાં મારે મારા ઘરમાંથી મારી મેળે નીકળી જવું અને આ બધી ભાંજગડમાંથી મારે તો બહાર નીકળી જવું. એવું વિચારીને મનને કંઈક શાંત કર્યું. ત્યાં તો શશિકાંતભાઈ બપોરે ત્રણ વાગ્યે આવ્યા અને મને કહે કે મોટા અત્યારે જ ચાર વાગ્યે આવે છે. નરોડાથી નીકળી ગયા છે. મોટાની તબિયત સારી નથી એટલે રાત અહીંયાં જ રોકાશે અને એ સાથે મારા પ્લાનિંગના ભૂક્કા થઈ ગયા. એમને જોઈતી બધી વસ્તુ આપી દીધી. રસોડું બતાવી દીધું. રૂમો બધા બતાવી દીધા. ગાદલાનું માળિયું બતાવી દીધું. શશિકાંતભાઈ, ઈંદુકાકા, જયશ્રીબહેન અને કુમુદબહેન બધાં જ તૈયારીમાં લાગી ગયાં. મોટા આવે એ પહેલાં મારા બંને જૂના માણસો કે જે પોતાના વતનમાં ગયા હતા અને એ દિવસે આવવાની કોઈ જ શક્યતા ન હતી તેઓ પણ આવી ગયા એટલે મેં થોડી ઘણી રાહત અનુભવી. પૂજ્ય શ્રીમોટા ચાર વાગ્યે મેઈન ઝાંપા પર આવી ગયા, મારું તો મગજ ચાલતું જ ન હતું. શશિકાંતભાઈ કહે કે તમે ચાંલ્લો કરો અને મોટાને બોલાવી લાવો. મારી સમજમાં કશું આવતું ન હતું. ચાંલ્લો કરાય, ન કરાય, સામે જવું કે ન જવું. આવકાર આપવો કે ન આપવો. આ બધું જ મારા કાબૂ બહાર હતું. અને મોટાએ મારા ઘરમાં પ્રવેશ કર્યો. શ્વાસ ખૂબ જ હતો. પૂજ્ય શ્રીમોટાને ઊંચકીને ઉપરના રૂમમાં લઈ ગયા. એરકન્ડિશન ચાલુ હતું. મોટાને નવડાવવાની તૈયારી કરવા લાગ્યા. હું મૌન થઈ ગઈ. મનમાં વિચારું કે આ બધું નાટક જોયા કરો. હવે તો ઘરની બહાર નીકળાય એવું રહ્યું નથી. નંદુભાઈની ઓફિસ બહારના ચોકમાં ચાલુ થઈ ગઈ. મને એક સેકંડ

માટે વિચાર આવ્યો કે આ બેમાંથી સંત કોને માનવા? બહાર બેસીને જે પોતાના કાર્યમાં ગૂંથાઈ ગયા છે તે કે અંદર એ.સી.માં બેઠા છે તે? શ્વાસ સખત ચડેલો અને એક પછી એક ડોલ ભરી ભરીને મોટાને નવડાવ્યા અને ખાવા માટે પાકાં કેળાં આપ્યા. એ સાથે જ મારું મૌન તૂટી ગયું. અહીંયાં તો બધું જ સાયન્સ વિરુદ્ધ કાર્ય ચાલી રહ્યું હતું. શશિકાંતભાઈને બહાર બોલાવીને મેં કહ્યું કે તમારા ગુરુને અહીંયાં મારવા લાવ્યા છો કે દવા કરાવવા લાવ્યા છો. તમે કહો તો અમારા ફેમિલી ડોક્ટરને ફોન કરું. ઓક્સિજનનું સિલિંડર મંગાવી લઉં અને મોટાએ તરત જ સંમતિ આપી ત્યારે થયું કે હાશ, મોટા તો કંઈક સમજે છે. અત્યારે મને લાગે છે કે આ વિચાર કેટલો બધો હાસ્યાસ્પદ હતો અને મને જ મારા મન પર અત્યારે પણ હસવું આવે છે કે મોટાને સમજવાવાળા આપણે કોણ? એ પોતે જ આ બધા ખેલ કરી રહ્યા હતા! સૂવાના સમયે રાત્રે નવ વાગ્યે સૂઈ ગયા. મને એકદમ રાહત થઈ ગઈ કે હાશ, હવે આ લોકો શાંતિથી સૂવા તો દેશે. ડૉ. સુમનભાઈ શાહ, નીતિનભાઈ અને બીજાં બધાં સ્વજનો એક પછી એક શરૂ થઈ ગયાં. શશિકાંતભાઈ કહે કે તમે સૂઈ જાવ. મેં કહ્યું કે તો તમે બધાં શું કરશો? અમે તો આખી રાત જાગીશું. મને થયું કે હું પણ જાગું. આગળ બીજું શું નાટક હશે તે તો ઈશ્વર જાણે અને પરોઢિયે અઢી વાગ્યે મોટા માટે જયશ્રીબહેને કોફી તૈયાર કરી અને અહીંયાંથી જ મારા જીવનનો એક મોટો વળાંક આવે છે. ત્યારે પણ મારો વિરોધ ચાલુ હતો. મેં કહ્યું કે હવે તો શાંતિથી મોટાને સૂવા દો. ત્યારે કહે કે મોટા અઢી વાગ્યે ઊઠી જાય છે અને અત્યારે કોફી પીવે છે. તમારે પણ અમારી સાથે કોફી પિવડાવવા આવવું પડશે. મનથી નહિ પણ કમને

હું પાછળ ઘસડાઈ. ત્યાં સુધી હું મોટાની સન્મુખ આવેલી જ નહિ. રૂમ નાનો હતો. અંદર જયંતીભાઈ, હું ઈંદુકાકા, જયશ્રીબહેન, શશિકાંતભાઈ અને કુમુદબહેન એટલાં જ હતાં. બાકી બધાં બહાર હતાં. રૂમમાં મેં પ્રવેશ કર્યો અને મોટાને જોયા. આવ્યા ત્યારે અને અત્યારની સ્થિતિમાં ઘણો જ ફરક હતો. ખૂબ જ સ્વસ્થ. જાણે કશું જ બન્યું નથી. નહિ કોઈ થાક નહિ શ્વાસ. એકદમ પ્રસન્ન અને પ્રફુલ્લિત ચહેરો. મારા આશ્ચર્યનો કોઈ પાર નહિ અને શશિકાંતભાઈએ કોફી ડિશમાં કાઢીને મોટા સમક્ષ ધરી. મારું મન ફરી શંકાકુશંકા કરવા લાગ્યું કે એમની સ્પર્શ કરેલી કોફી લેવાય કે નહિ. પિવાય કે નહિ. ત્યાં શશિકાંતભાઈનો સત્તાવાહી અવાજ આવ્યો કે તમારે પિવાની છે અને આંખો બંધ કરીને એકદમ ગટગટાવી ગઈ. કોફી પીતાની સાથે જ મારા મનના બધા જ વિચારો એકદમ શાંત થઈ ગયા. અંદરના યુદ્ધે નીરવ શાંતિ લાવી દીધી. શંકાકુશંકા, વિરોધ, સ્વીકાર, અસ્વીકાર એનું સમાધાન મોટાના એક જ વાક્યમાં થઈ ગયું કે બહેન, તું નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કર. તારે બીજું કશું જ કરવાની જરૂર નથી. એ સાથે મારા મનનાં બધાં જ દ્વાર ખૂલી ગયાં. નીરવ શાંતિ વ્યાપી ગઈ. મોટા માટે કરેલા અનેક વિચારો, ફક્ત પૈસાના જ પૂજારી, ભાષા કડવી, કઠોર, સ્પષ્ટ વક્તા ખરા પરંતુ સામાને કોઈકવાર ખરાબ પણ લાગી જાય એવું વર્તન. ક્યાં ક્યાં કેવું કેવું વિચારેલું? તેમણે બીજી સલાહ ઓપરેશનની આપી. ત્યાંય મન પાછું શંકા કરવા લાગ્યું કે મેડિકલ સાયન્સ એમનો વિષય નથી અને આ બાબતની સલાહ ન આપે તો મારું. ત્રીજી વાત હતી આનંદમાં રહેવાની. ફરીથી વિચાર આવ્યો કે મને જ શા માટે આનંદમાં રહેવાનું કહે છે. ઓપરેશનની વાતમાં મોટાએ મને પૂછ્યું કે

શેનો ડર લાગે છે ? મારાથી સ્વાભાવિક બોલાઈ ગયું કે મોટા, માણસને ડર તો મૃત્યુનો જ હોય અને મારે તો બાળકો પણ નાનાં છે. મોટા બોલ્યા કે બસ આટલી જ વાત છે. જા મારું આયુષ્ય તને ! ફરી પાછો વિચાર આવ્યો કે કોઈ કોઈનું આયુષ્ય લઈ શકે નહિ. અને આપી પણ ન શકે, પરંતુ અત્યારે એની ચર્ચા અસ્થાને હતી, કારણ કે હું જ મારા મનની સાથે સમાધાન કરતી હતી. બીજા દિવસની સવારે મોટા નીચેની રૂમમાં આવી ગયા. સત્સંગ શરૂ થયો. ઈંદુકુમાર દેસાઈ, રમેશભાઈ ભટ્ટ બધાં સ્વજનો સાથે ચર્ચા ચાલતી હતી ત્યાં જ મોટા હરિના નામની બૂમો પાડવા અને કહેવા લાગ્યા મારે હરિ આવ્યો નહિ. મને ખૂબ જ રાહ જોવડાવે છે. ફરી પાછું મન વિચારે ચડ્યું કે આ એવી કઈ ભાગ્યશાળી વ્યક્તિ છે કે મોટા આના માટે આટલા બધા બેચેન છે. અને ત્યાં જ હરિભાઈને જોતાની સાથે જ મોટા એકદમ આનંદમાં આવી ગયા. બંનેના મોં પર જે આનંદ અને પ્રસન્નતા દેખાતી હતી તે સાચે જ અવર્ણનીય હતી. મારો વિરોધ તો ક્યારનોય ચાલ્યો ગયો હતો. આખો દિવસ પસાર થઈ ગયો. કોઈ કામની ક્યાંય અગવડ ન અનુભવી અને મોટાએ જ્યારે વિદાય લીધી ત્યારે મારા આંસુ હું રોકી શકતી ન હતી. મોટાને ગુરુ તરીકે સ્વીકાર્યા પછી પણ મને એક જ વાતનો અફસોસ રહી ગયો કે મારા વિરોધની અવગણના કરીને મોટાએ સામેથી ચાલીને મારા ઘરમાં પ્રવેશ કર્યો અને હું એમને આવકારી પણ ન શકી એનું સતત દુઃખ અને પસ્તાવો આજે પણ મારા મનને અસ્વસ્થ કરી મૂકે છે અને કલાપીની પંક્તિ યાદ આવી જાય છે.

‘હા પસ્તાવો વિપુલ ઝરણું સ્વર્ગથી ઊતર્યું છે,
પાપી તેમાં ડૂબકી દઈને, પુણ્યશાળી બને છે.’

૧૦(બ) અમારી ચાહવાકેરી રીત શ્રીમોટા

(ગઝલ)

અમારે ચાહી ચાહીને રહેવાનું બધાંમાં છે,
અમારી ચાહવાકેરી બધાંને, રીત ન્યારી છે.

અમારો પ્રેમ ન્યારો છે, બધાં સાથે જુદો જુદો,
છતાંયે એક્સરખો છે, જુદો લાગે છતાં ભેળો.

અમારે તો બધાંનેયે સમજી સમજી વળગવું છે,
રહ્યા કરીએ હૃદય વળગી-ન અમને કોઈ વળગે છે !

વળગવા તો જતાં કોને મૂકે તરછોડી આધે તે,
જતાં કરવા હૃદયપ્રેમ સ્વજન ગણના કરે ના તે.

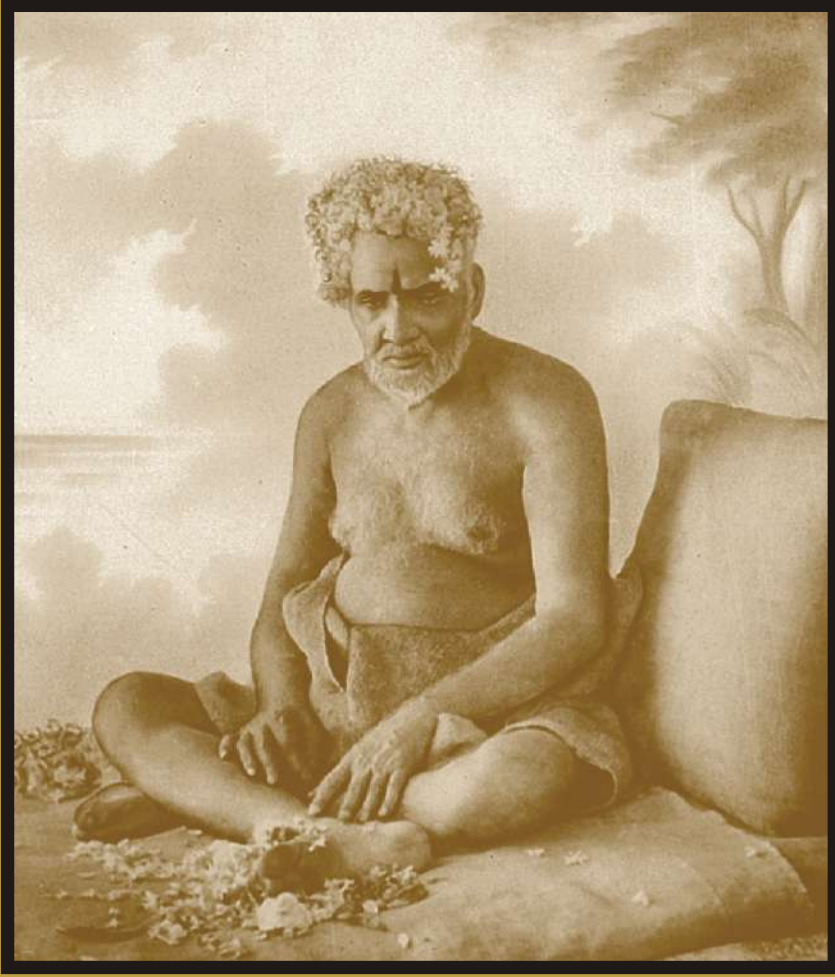
અમે રાચી રહ્યા સહુમાં, સહુ રાચે જ નિજ નિજમાં,
અમારે તો પડી સહુની, પડી અમ ના સ્વજન દિલમાં.

જતાં કરવા સ્વજનકેરું ભલું, અમને નકારે છે,
સ્વજન એવાં દીધા પ્રભુએ કૃપા કરીને જ કસવાને.

કસી જોજો, કસી જોજો, જરા ના રાખશો બાકી,
નહિતર તો ભૂમિકા સૌ જણાશે શી રીતે પાકી ?

જીવન વિકસાવવા દૃઢ શાં સ્વજન દીધાં પ્રભુએ તો,
બધી રીતે હૃદય મુજને તમોમાં રાખજો પૂરો.

‘જીવન સંદેશ’, છટ્ટી આ., પૃ. ૪૦ -શ્રીમોટા

ઈંદ્રિયોને નિરાહારી - ઉપવાસી રાખીએ એટલે પાપ ઉત્પન્ન કરનાર વિષયો નાશ પામે છે.

આંખનું ખાદ્ય, પ્રિય વસ્તુ જોવી. કાનનું ખાદ્ય, વિષયો બાબતોની વાતો સાંભળવી. શાંત બેસી, પ્રમાણમાં શ્વાસ લઈએ એટલે નાકનો ઉપવાસ થાય છે. ઈંદ્રિયોનો ઉપયોગ ઈશ્વર સંબંધી કરીએ તોપણ નિરાહારનું ફળ મળે છે. 'મન'ને ઉપવાસી રાખવું એટલે કોઈ પ્રકારના વિચારો ન કરવા - ન આવવા દેવા.

આવા ઉપવાસનું ખૂબ મહત્ત્વ છે.

- શ્રીઉપાસની બાબા

HARIBHAV MAY - 2012

Regd. under RNI No. 65683/96 & Permitted to Post at AHD PSO
on 10th of every month under Postal Reg. No. GAMC/1208 /2012-2014
issued by SSP AHD valid upto 31-12-2014
Licence to Post without Prepayment of postage No. CPMG/GJ/91/2011-2012
valid upto 30-6-2012

અનેક પ્રકારના સંઘર્ષણ, ક્લેશ,
અથડામણ, ચિંતા, ફિકર, ઉદ્વેગ વગેરેથી
શરીર ઘસાય છે. એકબીજાની સાથે ઝઘડવું
કે મન મેળાપ ના થવો એ બધાથી પણ શરીર
ક્ષીણ થતું જાય છે. આ હકીકત છે.

એમાંથી હઠયોગની ઉત્પત્તિ થઈ છે.
એનાથી ૭૦૦-૮૦૦ વર્ષ સુધી શરીર ટકી
શકે છે. એવા દાખલા પણ છે.

- શ્રીમોટા

‘શ્રીમોટાવાણી -૨’, પ્ર. આ., પૃ. ૧૮

Printed and Published by **Prabhudas Jani**, on behalf of ' **HARIWANI TRUST** '
11, Dada Rokadnath Society, Ahmedabad - 380 007,
Printed at **Sahitya Mudranalaya Pvt. Ltd.** Ahmedabad - 380 022.
Phone : 079- 25469101/2
Published at Ahmedabad. Editor : **Prabhudas Jani.**

Designer : Mayur Jani / Mobile : 9428404443 / E-mail : janimj@yahoo.com